

BÖHMISKA MYNT I FYND FRAN VIKINGATIDEN

En analys med utgångspunkt i det svenska fyndmaterialet

C-uppsats i Arkeologi
av Lidia Prgomet
Höstterminen 1992
Stockholms Universitet
Handledare Kenneth Jonsson

Abstract

One of the most noticeable features of the Viking Age is the overwhelming quantity of coins that can be found in hoards and other archaeological contexts.

During the 10th century, mints were established throughout the western and central parts of Europe. A substantial amount of coins that were produced in those areas can today be found in eastern Europe and the Scandinavian countries.

The subject for this essay is coins struck in Bohemia during the 10th and 11th centuries. The emphasis is upon establishing a chronology rather than focusing on the various motifs of the coins. The results of the analysis suggests a new date for the introduction of coinage in Bohemia. It is hoped that this essay will promote wider knowledge and interest for the Bohemian coins.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I.	INLEDNING	2
1:1	INTRODUKTION	2
1:2	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
II.	BAKGRUNDSHISTORIK	2
II:1	ALLMÄN MYNTHISTORIK	2
II:2	FORSKNINGSHISTORIK	3
II:3	PROBLEM	3
III.	MATERIALPRESENTATION	3
III:1	AVGRÄNSNING.....	3
III:2	DEFINITIONER	4
IV.	TEORI OCH METOD	5
V.	ANALYS	5
V:1	HERTIG BOLES LAV I (929-967)	6
V:1.1	BOLES LAV I SOM MYNTHERRER?	6
V:2	HERTIG BOLES LAV II (967-999)	7
V:2.1	UTVÄRDERING AV BOLES LAV II:S TYPER	10
V:3	HERTIG SOBES LAV SLAVNIKOVEC (981-995)	10
V:4	BISKOP VOJTECH (982-997)	11
V:5	HERTIGINNA EMMA († 1005/1006)	11
V:6	TYPER UTAN BESTÄMD MYNTHERRER	11
V:7	HERTIG BOLES LAV III (999-1002)	12
V:8	HERTIG VLADIVOJ (1002-1003)	13
V:9	HERTIG BOLES LAV CHROBRY (1003-1004)	13
V:10	HERTIG JAROMIR (1003, 1004-1012, 1034)	13
V: 11	HERTIG OLDRICH	15
V:12	HERTIG BRETISLAV I	16
V:12.	UTVÄRDERING AV BRETISLAV I:S TYPER	18
V: 13	DELFURSTE SPYTIHNEV II	18
V: 14	MYNTREFORMEN 1050	19
V:14.1	BRETISLAV I EFTER MYNTREFORMEN (1050-1055)	19
V: 14.2	HERTIG SPYTIHNEV II (1055-1061)	19
V:14.3	HERTIG VRATISLAV II (1054-1061-1092)	20
VI.	SLUTSATSER OCH RESULT AT	20
VII.	KÄLLKRITIK	21
VIII.	FRAMTIDA FORSKNING	21
IX.	SAMMANFATTNING	21
	FÖRKORTNINGAR	23
	REFERENSER	23
	BILDKATALOG	24

Appendix: Materialsammanställningar över böhmiska mynt i svenska fynd.

I. INLEDNING

I.1. INTRODUKTION

900- och 1000-talen representerar en alldeles särskild period av den europeiska mynthistorien. Det är en tid då floden Elbe utgör gränsen mellan ett delat Europa. Där den ena sidans myntproduktion utgör den andra sidans fyndrikedom.

Under 900-talet påbörjas omfattande myntpräglingar i länder som Tyskland, England men också i Böhmen och Mähren. Majoriteten av dessa mynt återfinns idag i de ryska, polska och skandinaviska skattfynden (Kluge 1991, s. 211).

Jag har i min uppsats valt att studera de mynt som präglas i Böhmen under 900-1000-talet. Uppsatsen är till större delen skriven hos Numismatiska forskningsgruppen i Stockholm. Jag vill rikta ett varmt tack till samtliga på denna arbetsplats och särskilt till min handledare, professor Kenneth Jonsson.

I:2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med uppsatsen är:

- * att utifrån typbestämningar för de böhmiska mynten sammanställa en relativ och om möjligt, en absolut kronologi.
- * att genom studier av de olika typernas omfattning i fynden över tiden, få fram kontaktfrekvensen mellan Sverige och Böhmen.

Följande frågor ska därför försöka besvaras:

- * Hur fördelar sig typerna mellan myntherrarna?
- * Är det möjligt att få fram en relativ och absolut kronologi för de olika mynttyperna?
- * Kan flera typer ha präglats inom samma tidsram?
- * Går det att fastställa kontaktnätet mellan Sverige och Böhmen under den här tiden? Om ja, hur gestaltar det sig?

II. BAKGRUNDSHISTORIK

II:1. ALLMÄN MYNTHISTORIK

Den numismatiska definitionen av vikingatiden är den period då mängder av mynt, från en rad olika länder strömmar in i de skandinaviska och östeuropeiska områdena. Tidsmässigt skiljer sig den här perioden något från den tid som allmänt brukar betecknas vikingatid. Inom numismatiken sträcker sig perioden mellan ca 800-1145. Omkring 221.500 mynt har för närvarande påträffats i drygt 2.000 fynd (Jonsson 1990, s. 42).

Den skandinaviska silverimporten börjar troligtvis omkring år 800 men den egentliga skattnedläggningsepoken börjar långt senare. Myntimport och skattnedläggning är alltså inte två helt överensstämmande företeelser (Malmer 1968, s.17). Omkring år 850 räknar man att de tidigaste nedläggningarna ska ha skett. Den största nedläggningsfrekvensen visar decennierna 990-1020 (Malmer 1968, s. 18).

Omkring år 800 dyker de första arabiska mynten upp i svenska fynd (muntl. medd. Rispling) och på 910-930 talet kan man notera att den arabiska silverströmmen är som mest intensiv. Fram till mitten av 900-talet finns det nästan inga västeuropeiska mynt i de skandinaviska skattfynden. Först i slutet av samma århundraden, när myntproduktionen har kommit igång i större omfattning i bl.a. England och Tyskland, börjar importen av de västeuropeiska mynten. De tyska mynten når fram först men följs strax därefter av de engelska. I samma takt som de engelska och tyska mynten ökar i de svenska skattfynden avtar de arabiska för att till slut upphöra helt.

De tyska och engelska mynten fortsätter att importeras en bra bit efter 1100. Engelska mynt präglade efter 1050 är dock ovanliga i fynden även om en import i mindre skala fortgår fram till 1140. Det tyska myntflödet fortsätter däremot med nästan samma styrka även efter 1050. Det är först när de skandinaviska länderna påbörjar sin egen myntning, som den tyska myntimporten avtar. Detta sker betydligt tidigare i Danmark och Norge än i Sverige, där det dröjer ända fram till mitten av 1100-talet innan präglingen är fullt etablerad (Malmer 1968, s. 9-10).

När man studerar myntmaterialet ur geografiska perspektiv framkommer en tämligen skev bild. På det svenska fastlandet samt Öland kan antalet mynt beräknas till ca 76.000. De övriga mynten, d.v.s. ca 145.000 är upphittade på Gotland vilket är 2/3 av det totala antalet (Jonsson 1990, s. 42). Om man endast ser till det

böhmiska myntmaterialet uppvisas exakt samma tendens. Gotland står för över 2/3 av de böhmiska mynten, närmare bestämt 228 av de 321 mynt som finns med i katalogen. Gotland intar alltså en självklar särställning beträffande det svenska myntmaterialet.

II.2. FORSKNINGSHISTORIK

Några försök till att sätta in de böhmiska mynten i ett kronologiskt sammanhang har inte gjorts. Tidigare forskare har sammanställt mynten efter myntherrarna och placerat dessa i en ordning. Dessa försök är inga typologier i egentlig mening. Mynten i dessa "ordningar" utgörs av en kombination av typer, stampar och varianter. De har karaktären av en myntkatalog mer än en typologi och är utformade så att varje mynt som uppvisar en skillnad eller avvikelse från ett annat, benämns med ett eget nummer. Ingen åtskillnad har alltså gjorts för om myntet är en typ, variant eller stamp.

År 1895 kom numismatikern Eduard Fiala ut med sitt bidrag till myntforskningen (*Ceske denary*, Prag). Verket omfattade samtliga böhmiska typer och varianter som man vid den här tiden kände till. Varje mynt som avvek det minsta från ett annat, beskrevs med ett Fialanummer. En annan forskare som har fört samman mynten i en liknande uppställning är den tjeckiske numismatikern Frantisek Cach som 1970 gav ut sin "*Nejstarsí české mince*". Cachs verk bygger till stora delar på den av Fiala tidigare föreslagna ordningen. Det som skiljer dem åt är att mynten hos Cach är uppkallade efter honom (Cach-nummer) och att de är fler i antal än hos Fiala. Det har sina naturliga skäl då Cachs verk kom ut betydligt senare.

II.3. PROBLEM

Trots de här uppställningarna har ingen forskare ännu sammanfört de böhmiska mynten i en kronologi. De böhmiska mynten är nästan uteslutande daterade efter regenternas namn. Ett problem här är att mynt från den första perioden, d.v.s. hertigarna Boleslav I:s och Boleslav II:s regeringstider som sträcker sig från år 929 till år 999, endast är daterade genom inskriften Boleslav. Alltså inget tronföljdsnummer efter namnet. Även på Boleslav III:s mynt (999-1002, 1003) lyder inskriften kort och gott Boleslav. Detta gör att det är omöjligt att veta vilka mynttyper som tillhör vem av de tre Boleslavhertigarna. Både Fiala och Cach har dock gjort ett försök med sina nummerordningar att skilja de olika hertigarnas mynt åt. Dessa åtskillnader tycks dock vara ganska osäkra. Jag ska redogöra för det senare i analysen, kap. V.

III. MATERIALPRESENTATION

III: 1. AVGRÄNSNING

Materialet i uppsatsen begränsar sig i rum och tid, till böhmiska mynt i svenska lös- och skattfynd från vikingatiden. Med i katalogen finns också fem mynt som är präglade i Mähren. Detta område ingår periodvis i det böhmiska hertigdömet under den angivna tiden.

Genom att gå igenom en datalista över samtliga svenska skattfynd som innehåller böhmiska mynt, har jag fått tag på inventarienummer som gjort att jag kunnat leta fram uppgifter om myntbeskrivningarna. Denna information har delvis kommit från publicerade verk som CNS (*Corpus nummorum saeculorum*). Där finns uppgifter om bl.a. myntherre, myntort, vikt och i vilket skick myntet befann sig när man fann det, d.v.s. om det var helt (1), halvt (1/2), en fjärdedel (1/4) etc. Myntet står dessutom beskrivet med ett Cach och/eller Fialanummer. För närvarande finns endast åtta CNS-publikationer utgivna så den större delen av informationen har kommit från opublicerat material som exempelvis arkivaliska listor. Dessa är sammanställda av Peter Berghaus och makarna Vera och Gert Hatz. Jag vill passa på att tacka dem för deras mödosamma arbete som gjort det möjligt för mig och många andra att studera mynten i de svenska fynden. I flera av dessa listor är myntet redan bestämt, d.v.s. med Cach-eller Fialanummer. Ibland är myntet endast identifierat som en särskild regents mynt. Då är det endast möjligt att avgöra under vilken tidsram myntet bör placeras.

När myntet varken är definierat med ett nummer eller regent kan det istället finnas en skriftlig myntbeskrivning, d.v.s. myntets utseende och/eller inskrift. Är beskrivningen tydlig har jag utifrån den kunnat bestämma myntets typ. Men då den ofta är obegriplig blir typen omöjlig att med säkerhet bestämma. Har det varit möjligt, har jag fastställt under vilken regent myntet är präglad.

I enstaka fall har det hänt att myntinformationen inte går att finna vare sig i det publicerade eller opublicerade materialet. Ett exempel på detta är mynten från Mannegårde på Gotland. Fyndet är upphittat år 1900 och redovisningarna om myntmaterialet är skrivna för hand. Enligt inventarie katalogen uppgick antalet

böhmiska (med flera) mynt till 29. Exkl. 2 ungerska och 2 polska som bör ha medräknats blir antalet böhmiska 25. Jag har med sju i min katalog. Inte någonstans har jag funnit information om de övriga 18. I likhet med ett stort antal av de engelska mynten har dessa böhmiska mynt troligen sålts.

Några av mynten, särskilt från de fynd som gjorts nyligen, finns inte redovisade. Finns de tillgängliga på Kungl. Myntkabinettet i Stockholm, har jag kunnat typbestämma dem själv. Andra mynt, ofta de från äldre fynd, d.v.s. upphittade under 1700-1800-talet, är spårlöst försvunna. Det var inte ovanligt att man smälte ner fragment eller sålde mynt av en typ man ansåg sig ha tillräckligt av. Samtliga mynt som på ett eller annat sätt inte kunnat redovisas för har jag i katalogen angivit som obestämda.

En sammanställning över de svenska fynden med böhmiska mynt publicerades av Vera och Gert Hatz 1973.

Här nedan följer en presentation av de myntherrar som figurerar i uppsatsen:

<i>Myntherre</i>	<i>Regeringstid</i>
Boleslav I	(929-967)
Boleslav II	(967-999)
Emma	(?-1005/1006)
Sobeslav Slavníkovec	(981-995)
Vojtech	(981-997)
Boleslav III	(999-1002,1003)
Vladivoj	(1003-1004)
Boleslaw Chrobry	(1003-1004)
Jaromír	(1003,1004-1012,1034)
Oldrich	(1012-1034)
Bretislav I	(1034-1055)
Spytihnev II	(1055-1061)
Vratislav II	(1054-1061-1092)

III:2. DEFINITIONER

* *Vikingatid* = Vikingatid i numismatiska termer avser den tid då det kommer in ett stort antal utländska mynt till Sverige, d.v.s. ca 800-1145 .

Källa: CNS 1.4, s. 238.

* *Böhmen* = Den nordvästra delen av nuvarande Tjeckoslovakien. Geografiskt är Böhmen beläget söder om Polen, öster om Tyskland och norr om Slovakien och Ungern.

* *Mähren* = Även Mähren ingår i Tjeckoslovakien. Det är beläget öster om Böhmen.

* *Sverige* = "Sverige" i uppsatsen avser nuvarande Sverige. Här är alltså Skåne, Blekinge och Halland medräknat som under den angivna tiden hörde till Danmark.

* *Myntherre* = Myntherren är den person som låter prägla myntet.

- * *Myntort* = Myntort avser den ort där myntet är präglat. En myntherre kan prägla sina mynt på fler orter.
- * *Åtsida* = Den sida av myntet som bär myntherrens namn och/eller hans bild.
- * *Frånsida* = Den sida av myntet som brukar ha myntortens namn.
- * *Typ* = En grupp mynt med inbördes likartade utseende och präglade för en och samma myntherre bildar en viss typ. Exempelvis Boleslav II:s ”kyrka”(kors-typ”. I min kronologi gör jag ingen åtskillnad på om motiven är avbildade på åt- eller frånsidan utan det viktiga är att de alltid förekommer på någon av sidorna.
- * *Variant* = Varianter är när det inom typen finns en del avvikelser. Det är oftast frågan om inskrift- eller motivskillnader. Men skillnaderna kan också vara små element som finns på några av typens mynt men saknas hos andra. En del kors har t.ex. tio ”prickar” runt sig, andra endast fem och en del inga alls.
- * *T.p.q. (Terminus post quem)* = Tidigaste möjliga präglingsår för det yngsta myntet (slutmyntet) i ett skattfynd. En skatt kan inte vara nerlagd innan det yngsta myntet börjat präglas. T.p.q. anger alltså när skatten tidigast kan ha deponerats.
- * *Präglingstid* = Avser den tid då en mynttyp präglas och ges ut.
- * *Importtid* = Avser den tid då mynt av en viss typ kommer in i ett område.
- * *Cirkulationstid* = Tiden mellan det att mynt av en typ börjat användas i området till den dag då de blir deponerade.

IV. TEORI OCH METOD

För att kunna få fram en kronologi för de böhmiska mynttyperna krävs uppgifter om typernas olika t.p.q. Analysmetoden grundar sig på relationerna mellan präglingstid, importtid och cirkulationstid. För att kunna studera de olika mynttyperna har jag först delat in myntmaterialet i skilda typer. Detta har jag gjort genom att sammanföra alla de mynt som inbördes relaterar till varandra genom utseende, inskrift och är präglade av en och samma myntherre. Varje myntherre har alltså fått sin typindelning av mynten. Sedan har typerna sorterats efter t.p.q.

Svårigheten här är att många av typerna inte finns med i det svenska myntmaterialet och därför saknar t.p.q. Dessa kan man således inte sammanställa i någon kronologisk ordning. Andra typer som finns med är däremot endast representerade i ett eller två exemplar och deras t.p.q. är därför inte så tillförlitlig. För att säkra deras kronologiska ordning har jag studerat böhmiska mynt från tjeckiska och i huvudsak polska skattfynd. De uppgifter jag där ha fått om typernas t.p.q. har jag sedan försökt komplettera med de svenska t.p.q. värdena. Den teoretiska modellen för analysmetoden bygger följaktligen på förhållandet mellan präglingstid, importtid och cirkulationstid, och genom att tolka den kan vi få en uppfattning om hur kontaktmönstret har fungerat.

Från det att en mynttyp börjar präglas kan den börja cirkulera. Den börjar först att cirkulera i det område där den präglats. Om myntorten är Prag så börjar import- och cirkulationstiden inom Prag med omnejd strax därefter. När mynttypen sedan upphör att präglas kan den fortsätta att cirkulera ett tag, ju större mängd som präglats desto större chans att mynttypen fortsätter att cirkulera en längre tid. Har man endast präglat ett fåtal mynt av typen finns risken att cirkulationen upphör inom kort.

Om importområdet är avlägset till myntorten och kontakterna sker indirekt, tar det längre tid efter präglingen för myntet att börja cirkulera. Importen kan också ha tagit fart först efter att typens prägling är avslutad. Cirkulationstiden i det här området börjar i samma ögonblick som typen börjat importeras och fortsätter oftast att cirkulera även efter det att importen upphört.

V. ANALYS

I analysen behandlas de böhmiska respektive mähriska mynt som präglas under vikingatiden. Med hjälp av den teoretiska modell som presenteras i kap. IV och med de t.p.q. värden som finns, ska jag sammanföra typerna och fastställa en kronologisk ordning.

Efter de arabiska, engelska och tyska mynten är de böhmiska några av de mest förekommande mynten i svenska skattfynd. Sverige är också det land i Skandinavien som uppvisar det största antalet böhmiska mynt. Andra områden förutom Skandinavien med böhmiska mynt, är Polen, Baltikum och Ryssland (Jonsson, manuskript, s. 425).

För att kunna få fram en fullständig och konsekvent kronologi för typerna krävs det t. p.q. värden som täcker en längre period utan alltför stora avbrott. Eftersom flera av mina typer saknas i det svenska fyndmaterialet

skapar det en viss problematik i kronologien.

Typer som endast finns representerade i ett fåtal exemplar måste ses som osäkra då deras t.p.q. inte alltid kan betraktas som representativt för hela typen. Genom att studera dessa typer i bl.a. polska och tjeckiska fynd kan man få fram en tydligare bild av t.p.q.

För att de utländska fynden som jag använder i analysen ska vara till hjälp krävs det att dessa har ”säkra” t.p.q. värden. Min definition av ett säkert t.p.q. är att det i fyndet ska ingå flera utländska mynt som arabiska, engelska och tyska. Fynd som består av många utländska mynt är enklare att datera eftersom de kan dateras genom de utländska typernas kronologier.

Min kronologi är uppställd på följande sätt; myntherre och tid följs av de av mig definierade typerna om möjligt i en kronologisk ordning. Typernas motiv, som endast står beskrivet med ett ord, kan inte behandlas ingående.

Typernas omfattning i fynden kommer att redovisas med hjälp av histogram. Detta avser inte de typer som finns representerade i färre än tre fynd.

V:1. HERTIG BOLESLAV I (929-967)

Boleslav I, som tillhörde den mäktiga Premysldynastin, tillskansade sig tronen 929 genom att mörda sin bror Vaclav (Kavka 1963, s. 22). Denne Vaclav blev Böhmens första helgon (Krofta 1935, s. 6) och hans namn återfinns på flera böhmiska typer. Boleslav I kom under en tid i konflikt med den tyske kungen Otto I, vilket ledde till krig. Efter det böhmiska nederlaget tvangs Boleslav betala tribut och ställa sig som vasall under den tyske kungen (Dvornik 1949, s. 33-36). Under Boleslav I:s tid omfattade den böhmiska staten förutom Böhmen också Mähren, Krakowtrakten och kanske också Schlesien och Lausitz (Kavka 1963, s. 22).

V:1.1. BOLESLAV I SOM MYNTHERRE?

I kap. II:3, redogör jag bl.a. för de problem som finns för de tre Boleslavhertigarna. Mynt med inskriften Boleslav saknar tronföljdsnummer. Cach och Fiala har ändå gjort en indelning av mynten och fördelat dem efter varje Boleslav. Hos Cach, som till stor del bygger på Katz 1935, ser den här fördelningen ut på följande vis: Boleslav I = Cach 1-39; Boleslav II = Cach 40-143; Boleslav III = Cach 185-215. Katz indelning i sin tur bygger bl.a. på motivjämförelser, t.ex. med Regensburgmyntsom använts som förebild för de böhmiska mynten (Katz 1935, s.114). Hahn har i samband med en studie av de bajerska mynten daterat Regensburgtypen till perioden 967-973 (se även Suchodolski 1973 och Hahn 1975). Därför kan den böhmiska typen inte ha präglats före 967 (Hahn 1977, 166). Det är svårt att acceptera Cachs indelning eftersom det inte finns några fynd med t.p.q. värden från Boleslav I:s tid. I Sverige dyker tidigaste t.p.q. upp 991. I Polen hittar man tre fynd vars t.p.q. är 976. Tidigare t.p.q. än 976 går inte att finna någonstans. Om en prägling har pågått mellan 929-967, varför kan man då inte hitta ett enda t.p.q. från den här tiden?

För att närma sig problemet bör man studera de skattfynd som under 900-talet deponerades i det myntproducerande området, d.v.s. Böhmen. De böhmiska fynd som har varit tillgängliga för mig stämmer väl överens med de polska i fråga om innehåll. Fig. 1 visar därför tyska mynt i fynd enbart från det västslaviska området, d.v.s. Polen och f.d. Östtyskland, med t.p.q. mellan åren 920 och 990. Tiden är uppdelad i tre faser: 920-949; 950-972; 973-990. Histogrammet uppvisar en fyndfattig första fas som följs av en fyndrikare andra fas och i tredje fasen fullkomligt exploderar det av nedläggningar. Fig. 2 visar hur de tyska myntens ursprung fördelar sig efter tysk region eller myntort, d.v.s. Bayern, Köln etc, i sex västslaviska fynd. De bajerska mynten är klart övervägande. Geografiskt är grannområdet Bayern beläget sydväst om Böhmen och Polen. Enligt historiska källor har dessa områden under långa tider haft livliga kontakter med varandra (Dvornik 1947, s. 26-27). Min tolkning av fig.1 är:

Fas 1 (920-949) = Avsaknaden av tyska mynt beror på att den tyska präglingen är i en begynnande fas. Den feodala bajerska myntningen påbörjas 911-916 (Hahn 1976, s. 78).

Fas 2 (950-972) = Nu har präglingen kommit igång och efterlämnar spår efter sig i form av deponerade myntfynd.

Fas 3 (973-990) = Den tyska präglingen har pågått under en tid och det finns gott om mynt att lägga ner i jorden. Att nedläggningsfrekvensen är påfallande hög just vid den här fasen beror på att den inhemska präglingen, d.v.s. den böhmiska, har påbörjats. De tyska myntens ”symboliska” värde minskar i takt med den egna präglingens framfart och läggs därför ner i jorden.

Det förefaller troligt att den böhmiska myntningen låter vänta på sig och att man under Boleslav I:s levnadstid använder sig av mynt som präglas i framförallt Bayern. Det stora antalet tyska mynt i de böhmiska fynden, det faktum att det inte finns några t.p.q. för böhmiska typer under Boleslav I:s tid samt att tronföljdsnummer saknas för de typer som tidigare blivit antagna som dennes, pekar på att präglingen inte

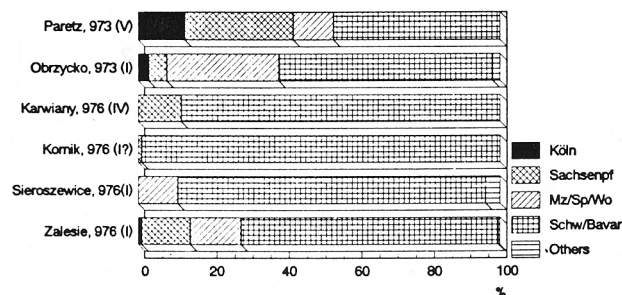
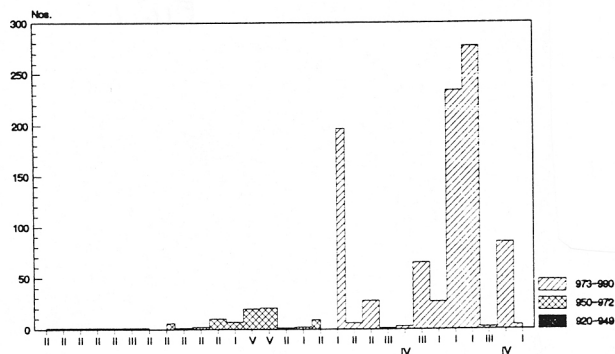
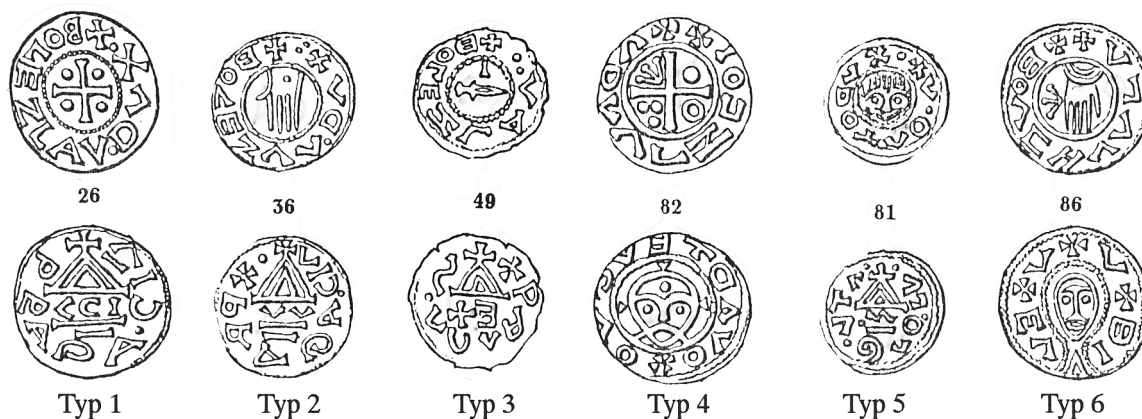

Fig. 1. Tyska mynt i västslaviska fynd. Fig. 2. Tyska mynt i västslaviska fynd efter myntningsområde (Jonsson 1990, s. 140-141).

påbörjas förrän under Boleslav II. I min kronologi kommer därför Boleslav I:s Cach-nummer räknas till hans son Boleslav II.

V:2 HERTIG BOLESLAV II (967-999)

Efter Boleslav I:s död gick tronen över till hans son. Boleslav II har gjort sig mest berömd genom att år 973 upprätta biskopsdömet i Prag (Kavka 1963, s. 22). När Boleslav II gav sitt stöd åt Henrik II av Bayern i dennes försök att frigöra sig från det tyska kejsardömet, resulterade det i nya konflikter med Tyskland. Tysklands ingripande i Böhmen misslyckades och slogs tillbaka. Men Boleslav II erkände efter kriget kejsar Otto II som den legitime härskaren (Dvornik 1949, s. 84).

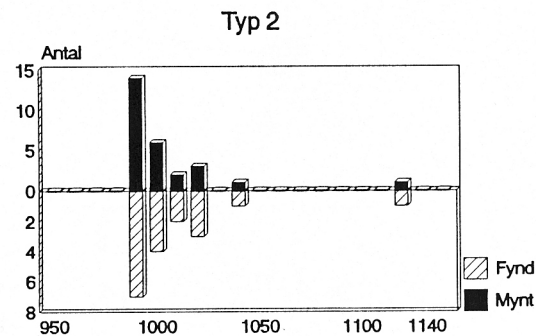
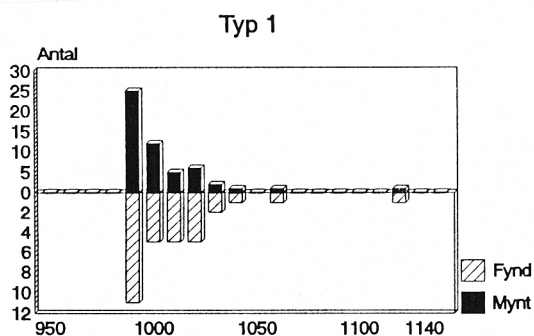
TYP 1 kors)(kyrka Cach 1-27, 32-35, 40-45, 60, 63-78 54 ex

Histogrammet visar en tydlig nedläggningsfrekvens under 990-talet som efter denna gradvis sjunker fram till 1060-tal, med ett avbrott 1050 då inget t.p.q. finns. Tidigaste t.p.q. för typ 1 är 991 (Vivlings, Hagvalds, Föhlagen och Hulte, Go). Sedan följer t.p.q. 994, 995, 996 och 999 under 990-talet. Den stora direkta nedläggningsfrekvensen under 990-tal pekar på att det funnits ett stort antal mynt att tillgå redan när typen började importeras och troligtvis var präglingstiden också avslutad. När en typ börjar importeras under själva präglingstiden brukar histogrammet uppvisa ett antal fynd före den största nedläggningsfrekvensen. Det beror på att man då i första skedet av importen inte haft så många ex. att tillgå eftersom typen inte har hunnit präglas i så många ex. Ju längre en typ präglas desto större chans att antalet är högt. När man får in ett stort antal mynt på en gång är sannolikheten större att mynten deponeras tidigare. Importen av typ 1 bör följaktligen placeras efter det att präglingen är avslutad.

I det utländska fyndmaterialet fanns tre polska fynd, Karwiany, Kornik och Zalesie, som har t.p.q. 976. Detta är det tidigaste t. p.q. för någon böhmisk typ som jag känner till. Typ 1 bör således ha präglats före eller vid tiden omkring 976. Eftersom jag redan har antagit att präglingen påbörjas först efter det att Boleslav II installeras som maktöverbud, bör typens första präglingstid placeras någon gång mellan 967-976. En närmare bestämning är för närvarande omöjligt. Jag ska fortsätta att redovisa för hertigens övriga typer och då finns kanske

en möjlighet att mer specifikt bestämma en präglingstid.

FYNDORT	LAND	T.P.Q.	TYP 1	ÖVR. TYPER
Kornik	Polen	976	21 ex	0
Karwiany	Polen	976	6ex	0
Zalesie	Polen	976	4ex	0
Grågård	Danmark	985	1ex	0
Gebice	Polen	985	365 ex	se nedan

TYP 2 hand) (kyrka Cach 28-31, 36-39, 120, 121, 132-135, 142, 143 27 ex

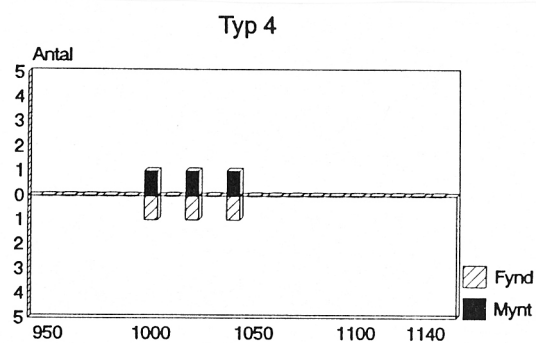
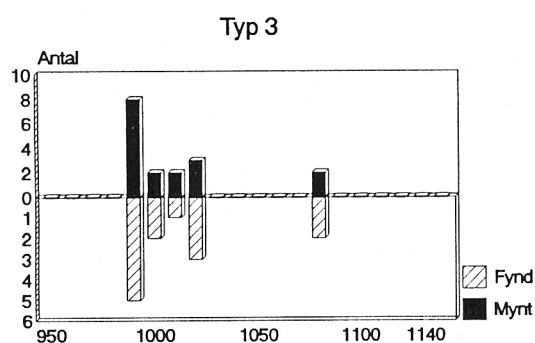
Histogrammet för typ 2 uppvisar en liknande "bild" av det vi såg för typ 1. Det förekommer inga fynd före 990-tal då nedläggningsfrekvensen är som störst. Sedan sker en minskning i antalet fynd och mynt fram till 1020 då typens cirkulation upphör. Ett fynd dyker åter upp 1050 men sedan är det tomt igen fram till 1120, vilket är det yngsta t.p.q. för typ 2.

Tidigaste utländska t.p.q. kommer från Gebice i Polen och visar 985. I Gebice-fyndet förekom bl.a. ex. från typ 1. Även här tycks importen börja efter att präglingen är avslutad p.g.a. att den högsta nedläggningsfrekvensen kommer först.

Gebice är intressant eftersom det innehåller fler typer från min kronologi, nämligen typ 3, 4, 5 och 6. Jag ska härnäst redovisa för de här typerna. De har alltså t.p.q. 985 och bör ha präglats före eller omkring det året.

TYP 3 kyrka) (svärd Cach 47-59 17 ex

Typens tidigaste t.p.q. i Sverige är 991. Histogrammet uppvisar samma mönster som för typ 1 och 2. Typens prägling är förmodligen avslutad när den börjar importeras och finns då i ett stort antal som tidigt läggs ner i jorden.

TYP 4 ansikte) (kors Cach 82-84, 87, 88 3 ex

Histogrammet för typ 4 visar tre nedläggningar med vardera ett ex. år 1000, 1030 och 1050. Tidigaste t.p.q. är 1006 (Näs, Up). Typen visar ingen hög nedläggningsfrekvens vilket är naturligt då den endast finns i tre ex. Typens svenska t. p.q. är sent jämfört med de andra typerna och utan Gebicefyndet vore det naturligt att placera den senare.

TYP 5 ansikte) (kyrka Cach 79-81 1 ex

Ett enda ex. finns av den här typen och det ingick i ett fynd med bl.a. typ 1 och 2 (Smiss, Go). T.p.q. är 999. Att typen finns i så få ex. kan bero på en kort präglingstid.

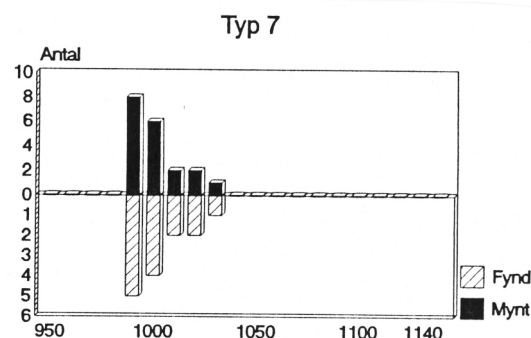
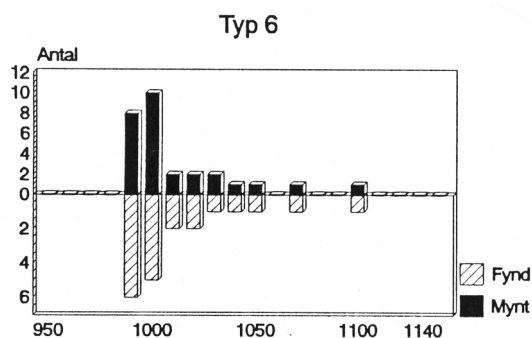
TYP 6 hand) (ansikte Cach 85, 86, 122-131, 136, 139-141 28 ex

Den här typen är lite speciell. Cachnummer 85 förekom nämligen i Gebice. Det var endast ett ex. men det betyder alltså att exemplar av typen ändå existerat vid tiden 985. Hade typen precis börjat präglas? Var kanske typen redan färdigpräglad men av andra skäl inte fanns med? Frågor som dessa är svåra att besvara då materialet är otillräckligt. Typ 6 bör emellertid ha präglats en längre tid eftersom den finns i så många ex.

I histogrammet kan man se att den största nedlägningsfrekvensen är förlagd under 990 och 1000. Tidigaste t.p.q. är 991 (Föhlagen, Go). Efter år 1000 minskar typen drastiskt men fortsätter att cirkulera fram till 1050. Efter 1050 förekommer typen endast sporadiskt.

FYNDORT	T.P.Q.	TYP 1	TYP 2	TYP 3	TYP 4	TYP 5	TYP 6
Gebice	985	365 ex	98 ex	42 ex	5 ex	2 ex	1 ex

De typer som följer härnäst finns inte representerade i Gebice-fyndet. De kan således inte placeras tidigare än 985 i kronologien.

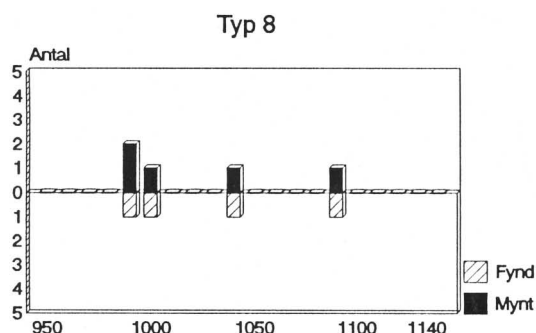

TYP 7 hand) (kors Cach 89, 99, 100, 102-109, 112-119, 137, 138 17 ex

Typens tidigaste t.p.q. är 991 (Stora Klintegårde, Go). Här uppvisas samma mönster som för bl.a typ 1 och 2. Jag har inte lyckats hitta några tidigare utländska t.p.q. som skulle bekräfta att typen är tidig men eftersom mönstret är det samma för typ 1 och 2 talar mycket för att typen importeras samtidigt som dessa. De har dessutom samma svenska t.p.q. 991. Typen som finns 17 ex. bör också ha präglats under en längre tid eller åtminstone under en kort men intensiv period. Det går inte att avgöra riktigt när den har präglats eftersom den inte finns med i Gebice.

TYP 8 kors)(kors Cach 101 5 ex

Tidigaste t.p.q. för typ 8 är 991 (Vivlings, Go). Typen har samma mönster som de tidiga typerna beträffande nedlägningsfrekvensen.

TYP 9 svärd) (fågel Cach 93-96 2 ex

Typen är representerad i två ex. från två fynd på 990-talet. T.p.q. är 991 (Stora Klintegårde, Go) och 996 (Klockarebacken, Sk).

TYP 10 hand)(hand Cach 110-111 1 ex

Ett enda ex. av typen finns i fyndmaterialet och t.p.q. är 1002 (Sudergårde, Go). I Cisteves, Tjeckoslovakien, fanns typ 10 representerat och där visade t.p.q. 995. Typ 10 ingick också i Zdrojefyndet i Polen som har t.p.q.

996. Typen bör därför ha börjat präglas före eller omkring år 995.

TYP 11	svärd)(svärd	Cach 90-91	2 ex
Typen finns endast i två ex. T.p.q. är 1002 resp. 1039 (Sturkö, Bl; Karls, Go). Två utländska fynd, Wicimice och Bystryca i Polen, har t.p.q. 996 resp. 999.			
TYP 12	hand)(fågel	Cach 98	0 ex
TYP 13	svärd)(kors	Cach 46	0 ex
TYP 14	svärd)(hand	Cach 61, 62	0 ex

V:2.1 UTVÄRDERING AV BOLESLAV II:S TYPER

Den första typen som präglas är typ 1. Här finns ingen tvekan då det är den enda typen som finns med i de tre tidigaste utländska fynden. Den har troligtvis präglats under en lång tid då den finns i så många exemplar. De typer som förekommer i Gebicefyndet har förmodligen sedan avlöst typ 1. Det stora antalet ex. för typ 2 indikerar att det är den första typen som präglas efter typ 1. Det stora antalet kan också innebära att den präglas före de resterande typerna som ingick i Gebicefyndet. Typ 3 finns också i relativt många ex. så det är möjligt att denna typ avlöser typ 2. För typ 4 och 5 (som har få ex. både i det svenska och utländska fyndmaterialet) kan jag tänka mig att det rör sig om kortare präglingsperioder. Det är inte säkert att de har avlöst varandra utan kanske har de präglats under en och samma tid. Underlaget är dock för litet för att kunna dra några generella slutsatser.

Typ 6, vars antal i både Gebice och de svenska fynden indikerar en lång myntning, bör ha börjat präglas vid tiden omkring 985. Den kan inte vara präglad före de tidigare typerna då den i Gebicefyndet endast utgör ett ex.

För de övriga typerna, d.v.s. typ 7, 8, 9, 10 och 11 är det svårare att ordna kronologiskt. Typ 7 bör, enligt det relativt stora antalet ex. i svenska fynd, ha präglats under en längre tid. Typ 8, 9, 10 och 11 har få ex. i svenska fynd. Det kan beror på kortare präglingsperioder eller att de precis hade börjat präglas när de importerades. Det är heller inte omöjligt att de har präglats samtidigt. Enligt Cach präglas typerna i Prag och Vyserad men på flera av dem står det ingen myntort. Har typerna präglats samtidigt är det troligt att de präglas på olika verkstader i Prag eller på någon annan myntort.

I Sverige har ingen deponering skett före 990-talet då den största nedläggningsfrekvensen infaller. Många av typerna ser ut att vara färdigpräglade när de importerades medan andra precis verkar ha påbörjat en präglingsperiod och kommer därför in i ett mindre antal. Jag tycker mycket talar för en importperiod som är förlagd omkring år 990. Då skulle man ha fått in ett stort antal mynt av de färdigpräglade typerna på en gång och dessa kunde därför deponeras ganska tidigt efter importen. Importtiden borde inte ha varit längre än några få år då en del av typerna inte kommer in överhuvudtaget medan andra, som kanske precis har börjat präglas, kommer in i ett mindre antal.

V:3. HERTIG SOBESLAV SLAVNIKOVEC (981 995)

Sobeslav tillhörde den andra mycket mäktiga ätten i Böhmen, Slavniks. Premysl och Slavniks konkurrerade med varandra om makten och det ledde slutligen till Slavniksättens undergång. Under en period regerade båda ätterna samtidigt men Premyslätten hade sitt säte i Prag medans Slavniks säte låg i Libice (Dvornik 1949, s. 115-

117). Sobeslavs typer präglas delvis i Malin och delvis i Melnik.

TYP 15 ansikte)(hand Cach 146-157 2 ex

Endast två ex. finns av den här typen. T.p.q. är 1002 och 1006 (Riddare, Go; Näs, Up). I Cistevesfyndet, Tjeckoslovakien ingick typen och där var t.p.q. 995. Det säger oss inget om *när* under Sobeslavs tid som myntherre, typ 15 kan tänkas vara präglad.

TYP 16 fågel)(hand Cach 158-161 2 ex

Även denna typ uppvisar två ex. (Lassor, Go; Djuped, Ån). T.p.q. är 1003 och 1024. Tyvärr visade inte typen några tidigare t.p.q. i de utländska fynden. Jag har därför placerat typ 16 efter typ 15 även om det bara skiljer ett år i t.p.q.

TYP 17 ansikte)(kyrka Cach 162 0 ex

V:4. BISKOP VOJTECH (982-997)

Biskop Vojtech är mer känd under sitt latinska namn Adalbero. Han var bror till Sobeslav och tillhörde alltså Slavniks. Han utnämndes till Prags ärkebiskop 982 (Dvornik 1949, s. 98). År 997 led han martyrdöden i Polen (Dvornik 1949, s. 133).

Ingen av hans typer finns representerade i det svenska fyndmaterialet.

TYP 18 hand)(kors Cach 163 0 ex

TYP 19 hand)(kyrka Cach 164 0 ex

Om inget annat klart utsägs, är samtliga fakta över myntherrarna som nu följer hämtat från Kluge 1991, s.

205-211.

V:5. HERTIGINNA EMMA (-1005/1006)

Emma som har antagits vara syster till Ethelred II av England (muntl. medd. Jonsson), finns det inte mycket skrivet om. Hon var Boleslav II:s hustru och mor till Boleslav III, Jaromir och Oldrich. Efter Boleslav II:s död tvingades hon fly till Henrik IV av Bayern, sedermera kung Henrik II av Tyskland.

TYP 20 ansikte)(hand Cach 144,145 2 ex

Två mynt av typ 20 finns i Sverige. De visar t.p.q. 1011 (Källgårds, Go) samt 1053 (Sigsarve, Go). Emmas typ brukar gå under namnet "Ethelredtyp" (Cach 1970, s. 29) vilket syftar på de engelska mynt som präglades för Ethelred II. På åtsidan finns en bröstbild av Ethelred II i profil med mantel och diadem (Malmer 1968, s. 104). På Emmas typ finns på åtsidan inskriften REGINA EMMA, d.v.s. drottning Emma. Denna titel använde hon i egenskap som syster till den engelske kungen eftersom de böhmiska hertigarna inte fick kalla sig kungar.

V:6. TYPER UTAN BESTÄMD MYNTHERRERRE

De kommande typerna saknar inskrift som anger för vem eller var de är präglade. Enligt Cach präglas de under

andra hälften av 900-talet. Detta verkar stämma då det enda exemplar som finns av de här typerna har t.p.q. 996.

TYP 21 hand) (fågel Cach 165, 166 1 ex

Typ 21 är en obol och finns i ett ex.(Klockarebacken, Sk) med t.p.q. 996. Oboler är s. k. halvpennningar. Storleken och vikten är därför mindre än för penningarna.

TYP 22 hand) (kyrka Cach 168-182 0 ex

TYP 23 hand) (svärd Cach 183, 184 0 ex

TYP 24 fågel) (kyrka Cach 167 0 ex

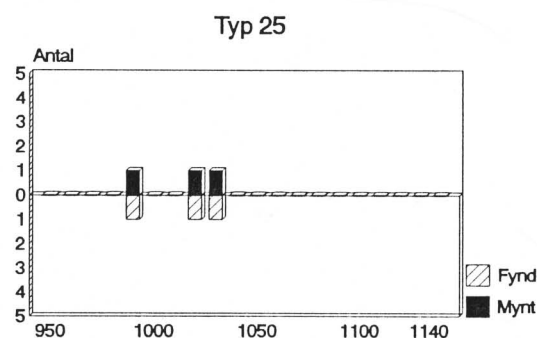
V:7. HERTIG BOLESŁAV III (999-1002)

År 999 ärvde Boleslav III hertigtiteln av sin fader. Han såg sina två yngre bröder, Jaromir och Oldrich, som möjliga konkurrenter och försökte avlägsna dessa. Bröderna lyckades fly till Bayern med Emma. Efter en treårig regeringsperiod störtades Boleslav III och flydde till den polske kungen Boleslav Chrobry.

TYP 25 kors) (kors Cach 193, 198, 199,202-208,211 3 ex

Typ 25, som finns i tre ex., visar t.p.q. 999 (Linnea, Vs) men här rör det sig om ett lösfynd som endast daterar sig självt. Nästa t.p.q. är 1023 (Stige, Me) och det stämmer bättre. Sista t.p.q. är 1035 (Oppnorrby, Sö). Boleslav III:s mynt bör ha präglats under den tid han regerade. År 1003 regerar hertigen endast en kort period men det är inte omöjligt att en prägling i mindre omfattning pågår även då.

Boleslav III har sammanlagt sju typer vilket är mycket för den relativt korta tid han hade makten, d.v.s. omkring 3 år. Typ 25 är den enda av hans typer som finns med i min katalog. Jag fann inga t.p.q. mellan 999–1003 i det utländska materialet. Utan tidigare t.p.q. är det tämligen svårt att bedöma präglingsperioden för typ 25. Importtiden är också svårtolkad då de svenska t.p.q.värdena är så pass sena och typen endast finns i två ex.

207

Typ 25

TYP 26 kyrka) (kors Cach 186-192, 194, 195, 200,201,212-215 0 ex

TYP 27 kyrka) (hand Cach 185 0ex

TYP 28 kyrka) (ring Cach 196 0ex

TYP 29 kors) (ring Cach 197 0ex

TYP 30 kors)(svärd Cach 209 0ex

TYP 31 tre-armat kors)(kors Cach 210 0 ex

De två nästkommande myntherrarna regerar båda under väldigt korta perioder. Om vi antar att präglingen endast pågår under den tid de regerar kan därför präglingsperioden bestämmas ganska exakt.

V:8. HERTIG VLADIVOJ (1002-1003)

I november år 1002, tilldelades Vladivoj Böhmen, av den tyske kungen Henrik II. Vladivojs regering blev inte lång då han avled någon gång i slutet av 1002/början av 1003.

TYP 32 kors)(kors Cach 216-220 4? ex

Trots att Vladivoj inte regerar mer än ca 1-3 månader präglas två typer med hans namn, typ 32 oeh 33. Tidigaste t.p.q. är 1026 (Liffride; Go). Österbyfyndet, Go, innehöll tre mynt av den här typen som är något osäkra. Det står i CNS att de ska jämföras med Cach 217. Jag tog med dem i myntkatalogen som Vladivojs typer men man bör nog ändå vara försiktig. Det kan verka märkligt att fyra ex. av en typ som måste ha präglats under en så kort tid finns i vårt fyndmaterial.

TYP 33 tre-armat kors)(kors Cach 221 0 ex

216

226

Typ 32

Typ 34

V:9 HERTIG BOLESLAV CHROBRY (1003-1004)

Efter Vladivojs död återvände Jaromir till Böhmen, förlänades hertigtiteln och tvingades på flykt en andra gång. Den polske kungen Boleslav Chrobry, återinsatte Boleslav III som hertig men tillfångatog honom strax därefter och upphöjde sig själv till hertig av Böhmen. Men då Boleslav Chrobry vägrade erkänna sig som vasall under Henrik II, fördrevs han ur Böhmen.

TYP 34 hand) (kyrka Cach 226 1 ex

Ett ex. finns av typ 34 och det är det enda mynt av Boleslav Chrobry som finns i katalogen. T.p.q. är 1024 (Glammunds II, Go). När det endast finns ett ex. av en typ och t.p.q. är så sent är det svårt att placera importtiden. Typen kan antingen ha importerats vid ett tidigt skede men lagts ner betydligt senare eller så importeras typen sent men läggs ner kort efter att den kommit in.

När jag studerade Cachs indelning av Boleslav Chrobrys mynt blev jag lite tveksam. Jag kunde ingenstans finna en inskrift av hans namn. Varför finns hans namn inte inskrivet på mynten? Hur har Fiala oeh Cach bestämt de här som Boleslav Chrobrys mynt? Påminner de om de polska? Om Fiala oeh Cach gjort en korrekt bedömning borde hertigens böhmiska typer präglas mellan 1003-1004.

TYP 35 kors) (kors Cach 222, 223, 223a 0 ex

TYP 36 tre-armat kors) (kors Cach 224, 225 0 ex

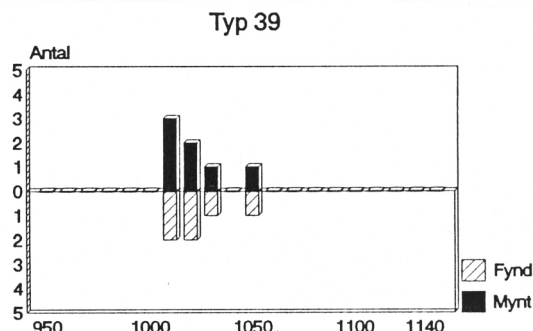
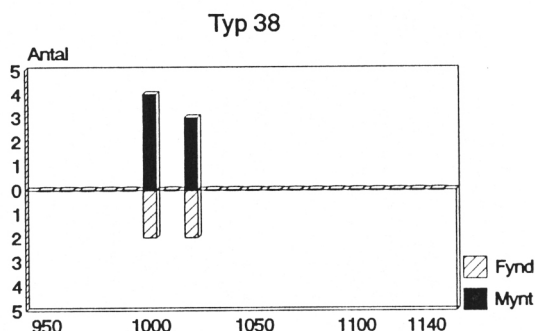
V:10 HERTIG JAROMIR (1003, 1004-1012, 1034)

År 1004 återinsattes Jaromir som hertig. Därmed avslutades den mellan 999-1004 varande tronförvirringen, men inte Premyslättens brödrastrider. År 1012 störtades Jaromir av brodern Oldrich.

TYP 37 kors) (kyrka Cach 230-251,279,280 1 ex.

T.p.q. för typ 33 är så sent som 1039 och finns i endast ett ex. (Karls, Go). När jag studerade de utländska fynden fann jag att typen var betydligt vanligare där. Jag hittade flera fynd som visade tidiga t.p.q., bl.a. Radzikov II och Miastko, Polen med t.p.q. 1006 resp. 1011. Jag finner ingen anledning till att misstro något av fynden, eftersom båda innehåller en ansenlig mängd arabiska, tyska och engelska mynt. Detta innebär att typ 33 kan ha börjat

präglas tidigt under Jaromirs tid, kanske redan 1004. Själva typmotivet, kors) (kyrka återkommer här för första gången sedan Boleslav II:s tid (om man inte räknar med typ 26 av vilken det inte finns exempel i Sverige) och det känns frestande att tro att typen på något vis ska ses som en yttre manifestation av Jaromirs maktövertagande. Den hos Premyslätten återkommande kors)(kyrka typen kanske gav uttryck åt lugn och stabilitet efter de oroliga tiderna. I så fall kan detta ha varit den första typen som präglades för Jaromir.

TYP 38 kors)(ansikte Cach 260-263, 277, 278 7 ex

Tidigaste t.p.q. för typ 38 är 1003 (Myrungs, Go) men eftersom slutmynten i fyndet är Jaromirs daterar dessa sig själva. Det är knappast troligt att Jaromir under sin veckolånga regeringstid 1003 hann påbörja någon omfattande myntning. Vi får anta att Myrungsfyndet blir nerlagt några år senare. Nästa t.p.q. är 1009 (Stora Enbjänne, Go) och det infaller under Jaromirs tid. Tiden 1004-1016 är annars en för Sverige fyndfattig period och Stora Enbjänne är ett av de få fynd vars t.p.q. ligger inom den här ramen. (Wätz 1992, s. 8) Präglingen bör ha påbörjats kort efter hans maktövertagande. Importen borde ha varit så gott som obefintlig under Jaromirs regering men eftersom det finns ett tidigt t.p.q. kan ett mindre antal mynt ändå ha kommit in. Att t.p.q. är 1009 behöver naturligtvis inte betyda att deponeringen sker exakt det året.

TYP 39 ansikte)(ansikte Cach 264-270, 276 7 ex

Typ 39 ingår i två fynd med t.p.q. 1011 resp. 1018 (Barshage, Go och Hemmestorp, Sk). Nästa t.p.q. är 1023 och 1028 (Stige, Me och Villie, Sk). Typen cirkulerar fram till 1050-tal.

TYP 40 text PRAG)(hand Cach 273-275 2 ex

Tidigaste t.p.q. för typ 40 är 1018 (Uddeby, Vr) oeh 1034 (Sandtorp, Nä). Att typens t.p.q. inte går att finna under Jaromirs tid kan förklaras med den fyndfattigdom som råder mellan 1004-1016. I Zatecfyndet, Tjeckoslovakien ingår typ 40. Fyndets t.p.q. är 1012. Typen präglas troligtvis i slutet av Jaromirs regering.

TYP 41 två ansikten)(ansikte Cach 253, 254 1 ex

Typen förekommer endast i ett ex. (Tummelbos, Go) och t.p.q. är 1018. När jag studerade det utländska materialet fann jag endast ett fynd, Choustrik i Tjeckoslovakien med t.p.q. 1010, som kunde bekräfta att typen präglades mellan 1004-1012. Eftersom t.p.q. redan är 1010 bör präglingen ha börjat tidigare eller omkring det året. De få exemplaren tyder på att präglingstiden varit kort. Typen verkar ha präglats i ett mycket litet antal. Choustrikfyndet ger ytterligare belägg för det då den också där endast finns i ett ex.

TYP 42 ansikte)(kyrka Cach 252, 271, 272 2 ex

Typ 42 har t.p.q. 1034 (Sandtorp, Nä) och t. p.q. 1039 (Lingsarve, Go). Jag har inte kunnat hitta några utländska

fynd med tidiga t.p.q. där typen förekommer. I Rivnafyndet i Tjeckoslovakien, ingick typ 42 och där visade t.p.q. 1020. Jag tror att typen har präglats sent, kanske 1012 och i ytterst liten skala. Det är anmärkningsvärt att det finns två ex av typen i Sverige då den är så ovanlig både i Polen och Tjeckoslovakien.

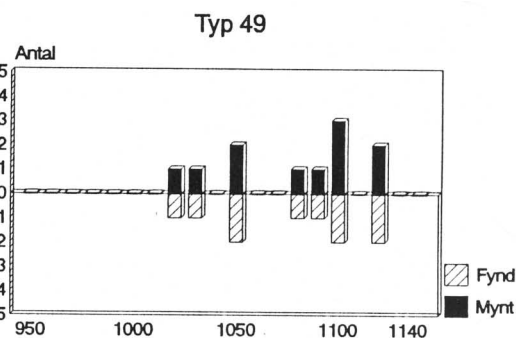
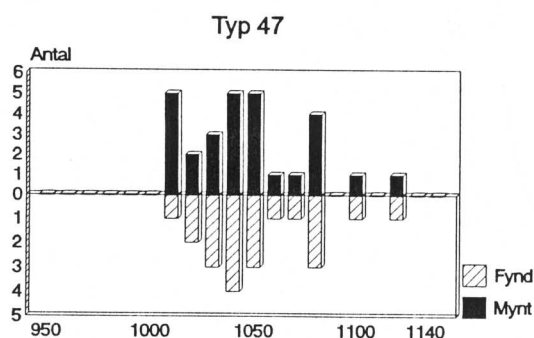
TYP 43	kors)(kors	Cach 258, 259	0 ex
TYP 44	hand)(kyrka	Cach 228, 229	0 ex
TYP 45	två ansikten)(fågel	Cach 225	0 ex
TYP 46	ansikte)(?*	Cach 257	0 ex

* Åtsidan på typ 46 har ett diffust motiv som jag inte kan urskilja.

V:11 HERTIG OLDRICH (1012-1034)

År 1012 störtade Oldrich sin bror Jaromir från tronen. I början gav Oldrich sitt stöd åt den tyske kungens politik, men efter en tid ställde han sig plötsligt på den polske kungen Mieszko II:s sida. Detta resulterade i en konflikt med Tyskland och sannolikt återinsattes Jaromir nu för tredje gången som hertig. Även denna gång tvingas Jaromir snart till flykt då han fördrevs av Oldrich. Oldrich dog strax därefter, år 1034. Runt detta årtal råder en debatt då en del vill placera hans dödsår till år 1037.

Numismatiskt är detta av vikt. Fiala och Cach sätter första året av Bretislav I:s regering till år 1037. Andra, särskilt tyska forskare, har istället antagit år 1034. Detta innebär att fynd vars slutmynt härrör från Bretislav I, både dateras efter 1034 och 1037 beroende på vem det är som daterar. För att undvika förvirring använder jag år 1034 som Oldrichs dödsår och Bretislav I:s första regeringsår.

TYP 47 ansikte)(ansikte Cach 293-296 28 ex

Typ 47, som kännetecknas av ett ansiktsmotiv på både åt- och fransidan, finns i 28 ex. Tidigaste t.p.q. 1018, står Känningsfyndet på Gotland för. I fyndet ingick fem mynt av typ 47. Nästa t.p.q. är 1024 i två fynd (Djuped, Ån och Hemängen, Go) med vardera ett mynt. Histogrammet visar att typen sedan ökar och når en topp på 1040- och 1050-talet. Efter det avtar typen och dyker endast upp i enstaka fynd fram till 1080 när fyra exempel på tre fynd plötsligt dyker upp. Efter det senaste uppsvinget följer två fynd med t.p.q. 1102 resp. 1120. Typ 47 har troligtvis börjat präglas i början av Oldrichs maktövertagande. Det verkar som importtiden har kommit igång relativt snabbt efter det att typen börjat präglas. T.p.q. indikerar detta. Topparna på 1040- och 50-talet kan innebära att präglingen fortgått under en längre tid.

TYP 48 text "PRAG")(hand Cach 281, 282 1 ex.

Ett exempel finns av typen som ingick i Hemmestorpfyndet i Skåne. T.p.q. är 1018. Jag kan inte finna något utländskt fynd som skulle kunna bekräfta att typen är tidig men Hemmestorpfyndets t.p.q. verkar säkert. Typ 48 bör ha präglats tidigt under Oldrichs regeringstid men inte under någon längre period eftersom den finns i ett så obetydligt antal.

TYP 49 ansikte)(hand Cach 288 11 ex.

T.p.q. för typ 49 är 1026 (Myrände, Go) och 1036 (Laxarve, Go). Histogrammet visar fluktuationer som är något förvirrande. Om typen redan börjat präglas omkring 1026, varför hittar man då den största nedläggningsfrekvensen så sent som på 1050- och 1100-talet? Präglingen bör ha påbörjas under tidigt 1020-tal men det har förmodligen dröjt innan importen tog fart. Typen har präglats under en längre tid av antalet att döma. Cirkulationstiden för typen är ganska lång. Typen skulle ha kunnat importeras i omgångar, det skulle förklara fluktuationerna.

TYP 50 kyrka)(text "Vaclav" Cach 291, 292 2 ex.

Texten på Cach 291 **WE+EZLAVS** och på Cach 292 **WENCEZLAVS** står troligtvis för helgonet Vaclav (som mördades av Boleslav I). Typen finns i två ex. med t. p.q. 1089 resp. 1111 (Findarve, Go och Sorby, Go). Jag fann två fynd i Polen där typen ingick, Maniow och Mgowo. Båda hade t.p.q. 1034. Jag tycker det verkar troligt att typ 50 börjat präglas i slutet av 1020 eller i början av 1030. De få exemplaren av typen indikerar att präglingstiden varit kort.

TYP51	ansikte) (text	Cach 285, 286	0 ex
TYP52	ansikte) (kors	Cach 283, 284	0 ex
TYP53	kors) (kors	Cach 287	0 ex
TYP54	kyrka) (kors	Cach 290	0 ex
TYP55	hand) (kyrka	Cach 289	0 ex

V:12 HERTIG BRETISLA V I (1034-1055)

Bretislav I är den mest betydande av de böhmiska hertigarna under 1000-talet. Han inledde den böhmiska statens storhetsperiod och satte accenter både inrikes- och utrikespolitiskt. Han anslöt Mähren till Böhmen och genomförde myntreformen ca 1050.

Första anblicken av Bretislav I:s typer är lite märklig. Nästan samtliga typer har t.p.q. som motsvarar hans regeringstid. Det skulle innebära att alla typer präglades tidigt och att importen inleddes omedelbart därefter. Detta är ovanligt med tanke på hur lång tid det har tagit för de övriga myntherarnas typer att komma till Sverige. Det utländska materialet uppvisar samma bild. Många av fynden visar dessutom t. p.q. 1034. Dessa fynd anger förmodligen Bretislav I:s mynt som slutmynt, d.v.s. att det yngsta myntet i fyndet har tillhört denne. Ett fynd dateras alltid efter slutmyntet, så om slutmyntet tillhör Bretislav I, bli t.p.q. för fyndet 1034. Jag kan inte utesluta att de fynd som har t.p.q. 1037 (se under Oldrich) också har Bretislav I:s typer som slutmynt. Jag ska

därför endast koncentrera mig på de utländska fynd vars t.p.q. inte kan innebära slutmynt, d.v.s alla fynd som inte har t.p.q. 1034 eller 1037.

I beskrivningen av de nästkommande typernas motiv används ibland ordet person. Jag vill påpeka att detta är en förenkling av ett motiv som visar antingen ett ansikte, bröstbild eller helfigur av hertigen själv eller av ett helgon. Denna gruppering har varit nödvändig för att begränsa typernas antal.

TYP 56 hand)(kors Cach 300 1 ex.

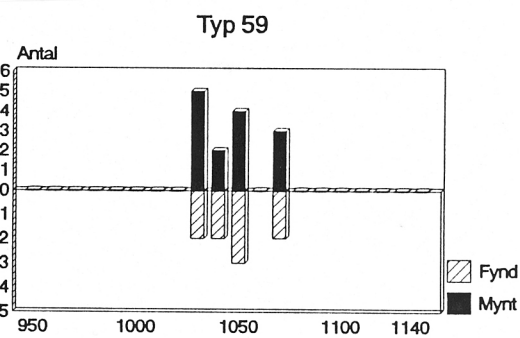
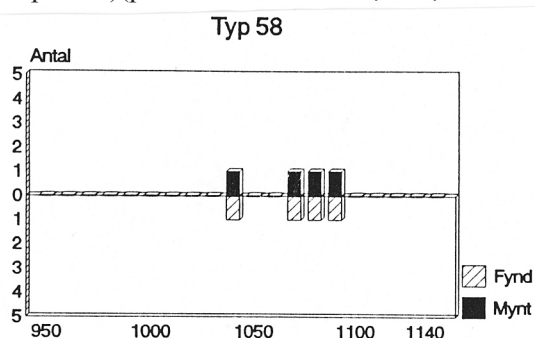
Typ 56 som motsvarar Cach 300 har Cach bestämt som mährisk. (Cach 1970, s. 43) Men den tyske numismatikern Bernd Kluge menar att typen finns i två utgåvor där endast den ena av dem är av mähriskt ursprung. Den andra, betydligt vanligare utgåvan skulle vara böhmisk. Den enda åtskillnaden utgåvorna emellan är att den mähriska uppvisar ett litet ankarkors (det mähriska myntväsendets attribut) i den högra övre korsvinkeln. Den böhmiska utgåvan saknar detta element. (Kluge 1991, s. 219) Det enda ex. av typ 56 som finns i Sverige (Äspinge, Sk) är av böhmiskt ursprung. Äspingefyndets t.p.q. är 1047. Jag studerade det utländska materialet och fann typ 56 i Farve, Tyskland med t.p.q. 1035, och Lask I oeh Stojkowo, Polen med t.p.q. 1039. Typen bör därför ha präglats på ett tidigt stadium.

TYP 57 person)(kors Cach 299, 304, 308-310, 318 2 ex.

Typ 57 har t.p.q. 1053 (Stora Bjärs, Go). Den ingick i de två tyska fynden Farve oeh Lubeck med t.p.q. 1035 resp. 1038.

TYP 58 person) (fagel Cach 313, 314 4 ex.

Typ 58 ingick också i Farvefyndet (t.p.q. 1035). I Trzebun, Polen hittade jag nästa fynd med typ 58. T.p.q. för fyndet var 1039. Histogrammet visar fyra fynd och mynt. Tidigaste t.p.q. är 1047 (Äspinge, Go). Sedan följer en fyndtom period fram till 1070. Glappet mellan 1047 oeh 1070-1090 är svårt att förklara. Eftersom det rör sig om så få ex. tror jag att det mer beror på slumpen. Det tyska oeh polska fyndet talar för en tidig prägling. TYP 59 person)(person eadh 305-307, 316, 317 14 ex.

Det tidigaste t.p.q. visar 1034 (Lilla Kyrkebys, Go). I fyndet ingick fyra mynt av den här typen. Jag tror att det är dessa mynt som agerar slutmynt i fyndet. Nästa t.p.q. är 1037 (Leksand kyrka, grav 248, Dr) och här handlar det om ett lösfynd som daterar sig självt. Gandarvefyndet på Gotland uppvisar ett mera trovärdigt t.p.q. för typen, 1047. I Nylarskjer på Bornholm, Danmark, ingick typ 59. Fyndet visade t.p.q. 1045. Trzebun och Rychnowo i Polen visade t.p.q. 1039 resp. 1042. Mycket talar för att typen präglas någon gång i slutet av 1030- och/eller början av 1040-talet. T.p.q. pekar på en tidig import. Typen har cirkulerat under 10-20 år.

TYP 60 två personer)(kors Cach 312 8 ex.

Tidigaste t.p.q. är 1047 (Äspinge, Sk). Histogrammet visar att följande två årtionden följer samma mönster. Efter 1080 försvinner typen för att komma tillbaka 1100 och 1120. Typen finns också i Lask I och Trzebun med t.p.q. 1039, samt i Rychnowo som har t.p.q. 1042. Samtliga orter ligger i Polen.

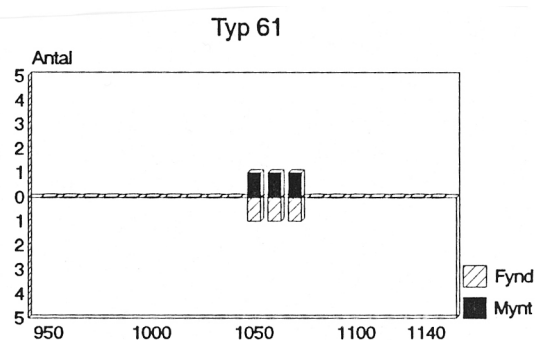
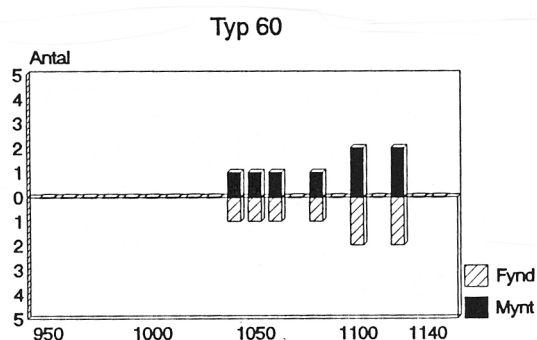
Typens tidiga t.p.q. indikerar att typen är tidig, ändå hittar man den största nedläggningsfrekvensen så sent som på 1100- och 1120-tal. Jag tror att det kan bero på att typen har präglats i ett stort antal som cirkulerar under en längre tid.

Typ 61 hand) (person Cach 319 3 ex.

Typens tidigaste t.p.q. är 1053 (Garde, Go). Histogrammet visar ett mynt och fynd per årtionde mellan 1050-1070. Typen ingick i de polska fynden Lask I och Trzebun som har t.p.q. 1039.

TYP 62 ryttare)(person Cach 311 2 ex.

Tidigaste t.p.q. för typen, 1034 (Villie, Sk), innebär att det är typ 60 som varit slutmynt i fyndet. Nästa t.p.q. 1059, stämmer därför bättre. Typens tidigaste t.p.q. i utlandet är 1039. (Lask I, Polen)

TYP 63 ankarkors) (person Cach 301-303 2 ex.

Typ 63 har det måhriska ankarkorset på åtsidan så ursprunget är klart. Även den här typen verkar tidig då den ingår i Trzebunfyndet i Polen som har t.p.q. 1039. Tidigaste t.p.q. i Sverige är 1055 (Stora Bjärs, Go).

TYP 64 huvudkrona) (kors (Mähren) Cach 297,298 0 ex.

TYP 65 kors) (kors Cach 320 0 ex.

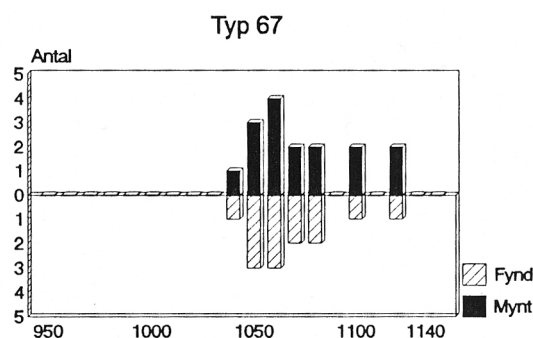
V:12.1. UTVÄRDERING AV BRETISLAV I:S TYPER

Bretislav I:s typer går inte att sammanställa kronologiskt. De utländska fynden där hans typer ingår, har samtliga mycket tidiga t.p.q. När man studerar dessa skulle man kunna tro att alla typer präglas tidigt på 1030-talet och att alla typerna präglas samtidigt. Det är fullt möjligt att några av typerna präglas under samma tidsram då det inte längre framgår på framsidan vilken myntorten är. Myntortens namn är utbytt mot helgonet Vaclavs namn. Cach har inte behandlat myntorterna ingående utan endast redogjort att typerna är präglade i Böhmen. Kanske är präglingen nu mera utspridd inom hertigdömet. Men om flera orter samtidigt präglar hertigens mynt vore det väl mer naturligt att myntortens namn stod inskrivet. Detta skulle ju framhäva den egna ortens namn. En samtida myntning behöver naturligtvis inte medföra att den måste ha skett på flera olika orter. En ort som Prag bör t.ex. haft tillgång till fler än en myntmästare. Myntmästarna kan i sin tur ha präglat typerna på flera verkstäder. Detta skulle förklara den mångfald av varianter som ingår inom varje typ. Varje myntmästare eller verkstad efterlämnade sin personliga signatur på de mynt de själva präglade.

De relativt tidiga t.p.q. värdena i Sverige pekar på en god kontakt med präglingsområdet. Nästan samtliga typer har t.p.q. under Bretislav I:s regeringstid vilket i de tidigare myntherrarnas fall har varit ovanligt.

V:13. DELFURSTE SPYTIHNEV II

Bretislav I delade under sin levnadstid upp Mähren i fyra områden som han sedan tilldelade sina fyra söner. Spytihnev II, som erhöill Saazprovinsen blev alltså redan före 1055 (d.v.s. före Bretislavs död och hans eget maktövertagande) delfurste i Mähren. Där präglas den sista typen i min kronologi före myntreformen. Typen som har det måhriska attributet ankarkorset på åtsidan finns inte med i min katalog.

TYP 66 ankarkors)(person (Mähren) Cach 321 0 ex.

V:14. MYNTREFORMEN (CA 1050)

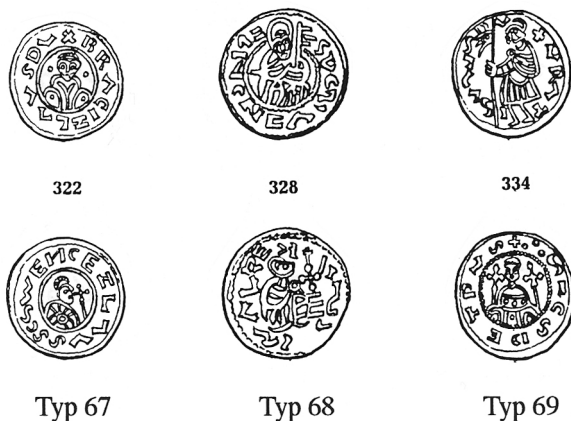
De typer som jag härnäst ska redogöra för skiljer sig något från de som tidigare redovisats. Efter myntreformen ändrar de böhmiska och mähriska typerna storlek. De blir betydligt mindre, nästan hälften så små som de äldre. Utseendemässigt ändrar de sig också även om motiven är likartade.

V:14.1. BRETISLAV I EFTER MYNTREFORMEN (CA 1050-1055)

TYP 67 person)(person Cach 322-326 16 ex.

Tidigaste t.p.q. visar 1042 (Frösslunda, Öl). Detta är alltså före det årtal som brukar anges för myntreformen. Det är inte helt omöjligt att mynt av den här typen präglas före 1050. Att myntreformen förs till år 1050 är förmodligen baserat på de t.p.q. värden man har för fynd vars innehåll består av den här typen av mynt. Frösslundafyndet talar för att myntreformen borde förläggas ett antal år tidigare. Sannolikheten att Frösslundafyndet är deponerat ett antal år senare är också stor. Myntreformen skulle därför kunna placeras någon gång mellan 1042 och 1050.

Nästa t.p.q. är 1050 (Garde, Go). Histogrammet uppvisar det mönster som kan tolkas som om präglings- och importområdet har haft god kontakt. Deponeringarna är relativt få från början men ökar sedan gradvis tills de når en topp (den högsta nedläggningsfrekvensen), därefter avtar de. För typ 67 ser det ut som att importen börjar redan i samband med att man påbörjar präglingen, d.v.s. få ex. i början av histogrammet. Importen ökar i takt med att typens prägling fortgår. Omkring år 1060, när den största nedläggningsfrekvensen kan urskiljas, bör importen ha avslutats. Typen fortsätter att cirkulera fram till 1080. Fynden på 1100-och 1120-talet bör ses som senare deponeringar.

V:14.2. SPYTIHNEV II (1055-1061)

TYP 68 person)(person Cach 327-332 1 ex.

Ett ex. finns av typ 68 (Södertälje Verkstäder, Sö) och t.p.q. är 1060. Tidigare har vi sett att Spytihtnev II präglade mynt samtidigt som Bretislav I satt på tronen så det är fullt möjligt att också den här typen präglas före Spytihtnev II:s eget maktövertagande. I Zlochowicefyndet, Polen, där typen ingick, har t.p.q. 1059.

Vratislav II var son till Bretislav I och bror till Spytihnev II.

TYP 69 person)(person Cach 333-336 2 ex.

T.p.q. för typ 69 är 1070 resp. 1120 (Stale, Go; Johannishus, Bl). Jag kan inte hitta typen i det utländska materialet. Om typ 69 är präglad före 1060 är sannolikheten stor att den importerats tillsammans med typ 67 och 68. Men eftersom det inte finns några tidigare t.p.q. att jämföra med finns möjligheten att den kommer in betydligt senare.

VI. SLUTSATSER OCR RESULTAT

Den tidigare framlagda dateringen för den första myntningen i Böhmen har fått ge vika för en ny. Jag har framfört skäl till varför präglingens introduktion bör flyttas från Boleslav I (929-967) till Boleslav II (967-999). Till följd av detta börjar min kronologi med Boleslav II:s typer.

Boleslav II, som har längst regering bland de böhmiska myntherrarna står också för det största antalet typer (14 st.). Runt år 990 når de första böhmiska mynten fram till Sverige där de deponeras omgående. Eftersom flera typers prägling redan är avslutad vid tidpunkten finns en ansenlig mängd mynt att lägga ner. Importen fortgår under maximalt en tioårsperiod och flera av Boleslav II:s senare typer når fram i obetydliga antal eller inte alls.

Samtidigt med Boleslav II präglas på andra håll i Prag och inom det Böhmska hertigdömet, mynt av flera olika myntherrar. Biskop Vojtechs (981-997) myntning är förlagd i Prag medan brodern Sobeslav Slavnikovec (981-995) präglar sina typer i Malin och Melnik. I Melnik präglas även Emmas (+ 1005/1006) typ. Importtiden kan ha varit densamma för de här myntherrarnas typer som för Boleslav II:s eftersom deras t.p.q. värden i svenska fynd överensstämmer med den senares.

Från och med att Boleslav III (999-1002) ärver hertigtiteln påbörjas en maktkamp om tronen. Typerna avlöser varandra i samma hastighet som Böhmen växlar hertigar. Först förlänas Vladivoj (1002-1003) tronen och när han efter endast ett par månader dör införlivas Böhmen tillfälligt av den polske kungen Boleslav Chrobry (1003-1004). Först med installerandet av Jaromir (1004-1012) som hertig, stabiliseras förhållandena. Typerna är påfallande många under denna relativt korta period (22 typer under sammanlagt 13 år!) men en majoritet av dem når aldrig Sverige. Tiden 1004-1016 kännetecknas som en fyndfattig period och någon omfattande import under den här perioden existerar inte. Endast två t.p.q.värden ryms inom den här tiden (Stora Enbjänne och Barshage, Gotland, med t.p.q. 1009 resp. 1011) och dessa kan lika gärna vara deponerade ett antal år senare.

Med Oldrich (1012-1034) återupptas kontakterna igen. Hans första typ omfattar en import som sträcker sig från 1018 (Kännungs, Go) fram till 1040 och 1050-talet. Det är endast denna tidiga typ som finns i ett avsevärt antal. De flesta av hans typer når inte fram alls. Under Bretislav I (1034-1055) är kontakterna goda mellan Sverige och Böhmen. En majoritet av hans typer importeras till Sverige, om än i små mängder. Påfallande många typer verkar ha präglats inom samma tidsram och beträffande importen tycks typerna nå fram tidigt efter präglingen. Som bäst är kontakterna efter myntreformen 1050 då histogrammen uppvisar en gradvis ökning av importen fram till omkring 1060. Efter 1060 avtar importen igen. Flera av typerna fortsätter dock att cirkulera fram till 1100-talets början.

VII. KÄLLKRITIK

Trots det relativt magra fyndmaterialet (321 mynt) visade det sig att 39 av totalt 69 typer ingick i det svenska fyndmaterialet. Flera av typerna fanns i så få exemplar att deras t.p.q. inte kunde anses representera hela typen. Jag har i görligaste mån försökt komplettera dessa typers t.p.q. med motsvarande utländska t.p.q. värden. Detta kan i sin tur ha skapat en viss irreguljär ordning i kronologien då de utländska t.p.q. värdena inte alltid stämmer överens med de svenska. Jag har förlitat mig på de t.p.q. värden som verkar rimligast. De typer som inte varit tillgängliga för mig har naturligtvis skapat en del tomrum i kronologien.

T.p.q. har i sin tur orsakat en del fallgropar. Det är lätt att se t.p.q. som ett exakt årtal för en deponering när det egentligen endast anger när nedläggningen tidigast kan ha skett.

Eftersom det inte existerade någon typologi över de böhmiska mynten blev en av de första uppgifterna att sammanställa en sådan. Det framgick redan i början av arbetet att typerna var överväldigande i antal och att det därför skulle bli svårt att få fram några tydliga frekvenser på histogrammen eftersom myntmaterialet i sig var så lågt. Strävan efter att hela tiden hålla antalet typer nere har medfört att några av typindelningarna kan diskuteras. Det här gäller framförallt de typer som har motiv på personer. Motivet person kan i enstaka fall innebära att någon är avbildad som ett ansikte, bröstbild eller helfigur, frontalt eller i profil. Jag har alltså sammanfört några av dessa till en typ. Åtskillnaderna är i några fall så små att de kan betecknas som varianter, i andra fall är det ingen tvekan om att typindelningen är för grov. Eftersom en konsekvent kronologi förutsätter ett relativt stort antal myntexemplar per typ och detta inte är möjligt med ett högt antal typer på ett litet myntmaterial är min typindelning medveten. Det hade varit svårt att få fram några resultat utan denna förenkling även om den i sig kan kritiseras.

VIII. FRAMTIDA FORSKNING

De böhmiska typernas kronologi är ännu långtifrån fullbordad. Eftersom många av de typer som saknas i det svenska fyndmaterialet ingår i bl.a. polska, tjeckiska och ryska fynd, borde luckor som finns inom den nuvarande kronologien kunna slutas.

En grundligare undersökning av varianter och stampar, förefaller nödvändig. För att inte tala om en mera ingående studie av den ansevärda mängd motiv som återfinns bland de böhmiska typerna.

Det vore också av ypperligt intresse om någon ägnade sig åt att studera den fyndfattiga period som inträffar mellan åren 1004-1016.

IX. SAMMANFATTNING

Uppsatsens syfte var att genom typbestämningar för de böhmiska mynten fastställa en relativ och om möjligt, en absolut kronologi. Jag har delat in typerna efter myntherrarna och sorterat dem efter t.p.q. i de svenska och utländska fynden. På så sätt sammanställde jag typerna i en relativ kronologi. En absolut kronologi har visat sig vara omöjlig att få fram, mycket beroende på den stora mängd typer som saknas i det svenska fyndmaterialet. Antalet ex. funna i Sverige fördelar sig på följande myntherrar.

<i>Mynterre</i>	<i>Regeringstid</i>	<i>Antal</i>
Boleslav II	(967-999)	157
Emma	(?-1005/1006)	2
Sobeslav Slavníkovec	(981-995)	4
Vojtech	(981-997)	0
Boleslav III	(999-1002,1003)	3
Vladivoj	(1003-1004)	4?
Boleslav Chrobry	(1003-1004)	1
Jaromír	(1003,1004-1012,1034)	20
Oldrich	(1012-1034)	42
Bretislav I	(1034-1055)	50
Spytihněv II	(1055-1061)	1
Vratislav II	(1054-1061-1092)	2
Mynterre?		1

Ett nytt förslag presenteras i uppsatsen beträffande dateringen för införandet av myntprägling i Böhmen. Tidigare forskare har förlagt präglingens introduktion till Boleslav I, d.v.s. någon gång under 929-967. Följande indicier pekar dock på att präglingen bör förläggas under Boleslav II (967-999):

* Tre hertigar med namnet Boleslav regerar under tiden 929-1002; Boleslav I (929-967), Boleslav II (967-999) och Boleslav III (999-1002). Samtliga typer med inskriften Boleslav saknar tronföljdsnummer. Redan här finns alltså en viss osäkerhet angående typernas mynterre.

* Tidigaste utländska t. p.q. för en böhmisk typ är 976 (Karwiany, Kornik och Zalesie, Polen). Om en prägling pågick under Boleslav I:s levnadstid borde tidigare t. p.q. värden kunna uppvisas. Tidigaste svenska t.p.q. visar 991 (Fölhagen, Hulte, Hägvalds och Vivlings, Gotland).

* Genom att studera de västslaviska skattfyndens innehåll före 970, d.v.s. innan de böhmiska mynten dyker

upp, framgår det att dessa innehåller stora kvantiteter av tyska mynt, framförallt bajerska. Sannolikheten är alltså stor att Böhmen i likhet med de skandinaviska och nordslaviska länderna, importerar mynt från utlandet fram till det att den egna myntpräglingen tar fart. Präglingen måste i sin tur ha tagit fart före eller omkring 976 då de tidigaste t.p.q. värdena finns. Efter 970 sker också en drastisk ökning av antalet nedläggningar med tyska mynt i de västslaviska fynden.

Detta leder till att den tidigaste myntpräglingen bör placeras (precis) före eller omkring 976, d.v.s. under Boleslav II:s regeringsperiod.

Boleslav II präglar de 14 första typerna i kronologien varav 11 kan återfinnas i de svenska fynden. De flesta av hans typer präglas i Prag. Under samma tidsperiod, d.v.s. 967-999, präglas det runt om i Böhmen mynt av andra myntherrar och på andra orter. Sobeslav Slavnikovec, Slavniksättens överhuvud, präglar av inskriften att döma sina mynt i Melnik och Malin (typ 15-17) medan brodern Vojtech präglar två typer (typ 18-19) i Prag där han är biskop. Boleslav II:s hustru Emma präglar en typ i Malin (typ 20).

Fyra typer saknar inskrift som anger myntherre eller myntort (typ 21-24). Allt vi vet är att mynten troligtvis präglas under sista fjärdedelen av 900-talet.

När Boleslav II dör år 999 ärver sonen Boleslav III hertigtiteln. Nu inleds en maktkamp mellan olika tronpretendenter som varar fram till 1004. Boleslav III, som är myntherre till sju typer (typ 25-31), störtas 1002. Hans efterträdare Vladivoj präglar två typer (typ 32-33) fram till sin död 1003. Boleslav III återinsätts men det är osäkert om någon prägling av hans typer överhuvudtaget hinner påbörjas eftersom han efter endast ett par veckor störtas på nytt. Den här gången av den polske kungen Boleslav Chrobry som också införlivar Böhmen i det polska riket. I Böhmen präglar han tre typer (typ 34-36) under 1003-1004. I uppsatsen har jag visat en viss tveksamhet inför dessa typer eftersom ingen typ uppvisar någon inskrift med Boleslav Chrobrys namn.

Kampen om den böhmiska hertigtiteln avslutas 1004 med Jaromirs (typ 37-46) trontillträde. År 1012 störtas han och brodern Oldrich installeras som ny hertig. Oldrich präglar nio typer (typ 47-55) fram till sin död 1034. Detta årtal är omdiskuterat. Några forskare menar att 1037 är Oldrichs dödsår. Numismatiskt är detta av betydelse. Fynd vars slutmynt tillhör Oldrichs efterföljare, Bretislav I, dateras nämligen efter både 1034 och 1037 beroende på vem det är som daterar. I förenklande syfte används år 1034 i uppsatsen. Bretislav I präglar 10 typer (typ 56-65) före myntreformen ca 1050. Bretislav I:s typer är svåra att sammanställa kronologiskt då samtliga har väldigt tidiga t.p.q. värden. Jag har tolkat det som att flera av typerna präglas under samma tidsram. Myntorten/orterna förblir okända då det inte längre framgår på typens frånsida var myntet är präglat. Bretislav I delar under sin levnadstid upp Mähren (som periodvis tillhör det böhmiska hertigdömet) mellan sina fyra söner. Sonen Spytihnev II, som är furste i en av dessa delar, präglar en typ (typ 66) med det mähriska attributet ankarkorset på åtsidan.

Efter ca 1050 (sannolikt några år tidigare) ändrar de böhmiska mynten utseende. Motiven blir mer enhetliga med en person (troligtvis myntherren) på åtsidan och med en annan (troligtvis helgonet Vaclav) på frånsidan. Storleksmässigt är de nya typerna ungefär hälften så stora som de gamla. I Sverige finns tre av dessa typer representerade. Bretislav I är myntherre för typ 67 medan sönerna Spytihnev II och Vratislav II präglar typ 68 respektive typ 69.

Genom studier över typernas omfattning i fynden har kontaktfrekvensen mellan Sverige och Böhmen kunnat redovisas. Under större delen av 900-talet syns inga spår i fyndmaterialet efter kontakter mellan områdena. Först omkring år 990 (tidigaste svenska t.p.q. är för närvarande 991) påbörjas myntimporten och ett massivt antal mynt deponeras i de svenska fynden. Importen avtar efter hand och mellan ca 1000-1020 finns ytterst få bevis för att en kontakt överhuvudtaget existerar. Efter 1020 börjar kontakterna gradvis att återupprättas. De ökar de två närmaste decennierna för att slutligen kulminera under 1050-talet. Efter 1060 blir kontakterna ånyo mer sporadiska för att till slut upphöra helt. Fynd med böhmiska mynt som är nedlagda efter 1120 finns för närvarande inte.

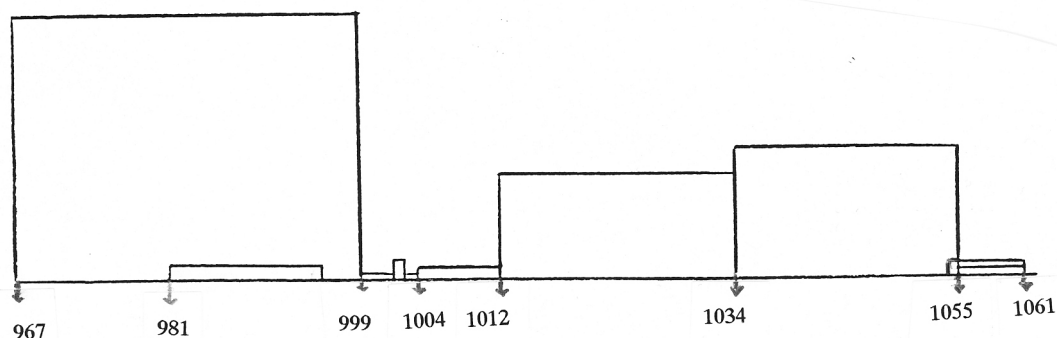

Diagram över antalet böhmiska mynt i svenska fynd baserat på präglingstiden. Hertiginnan Emmas och obestämda myntherrars mynt (sammanlagt 3 ex.) ingår ej då man inte med säkerhet vet när de präglades.

FÖRKORTNINGAR

Till Sveriges landskap har följande standardförkortningar använts:

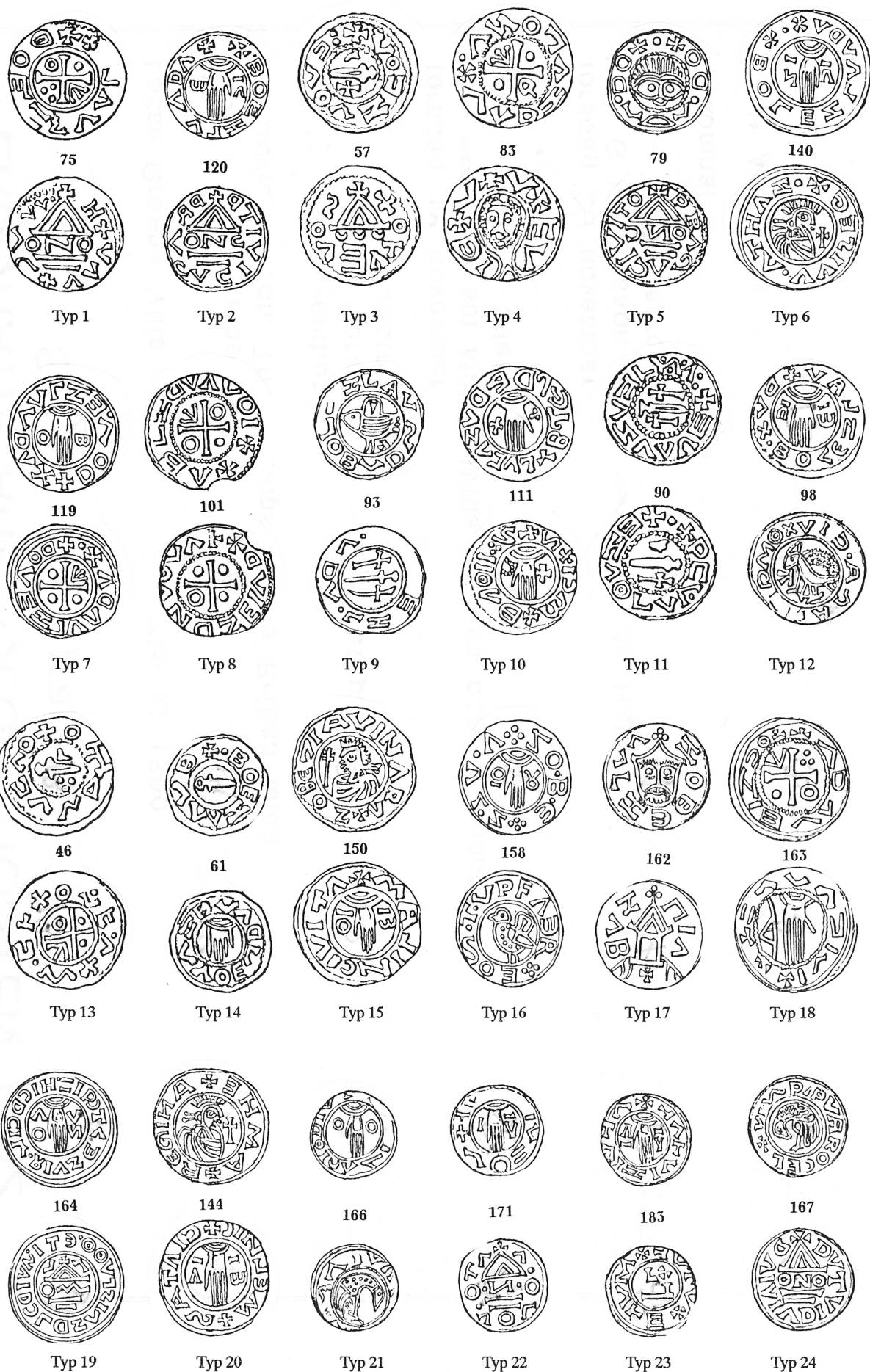
BI Blekinge	Hs Hälsingland	Sö Södermanland
Bo Bohuslän	Jä Jämtland	Up Uppland
Dr Dalarna	La Lappland	Vb Västerbotten
Ds Dalsland	Me Medelpad	Vg Västergötland
Go Gotland	Nb Norrbotten	Vr Värmland
Gä Gästrikland	Nä Närke	Vs Västmanland
Ha Halland	Sk Skåne	Ån Ångermanland
Hä Härjedalen	Sm Småland	Ög Östergötland
Öl Öland		

REFERENSER

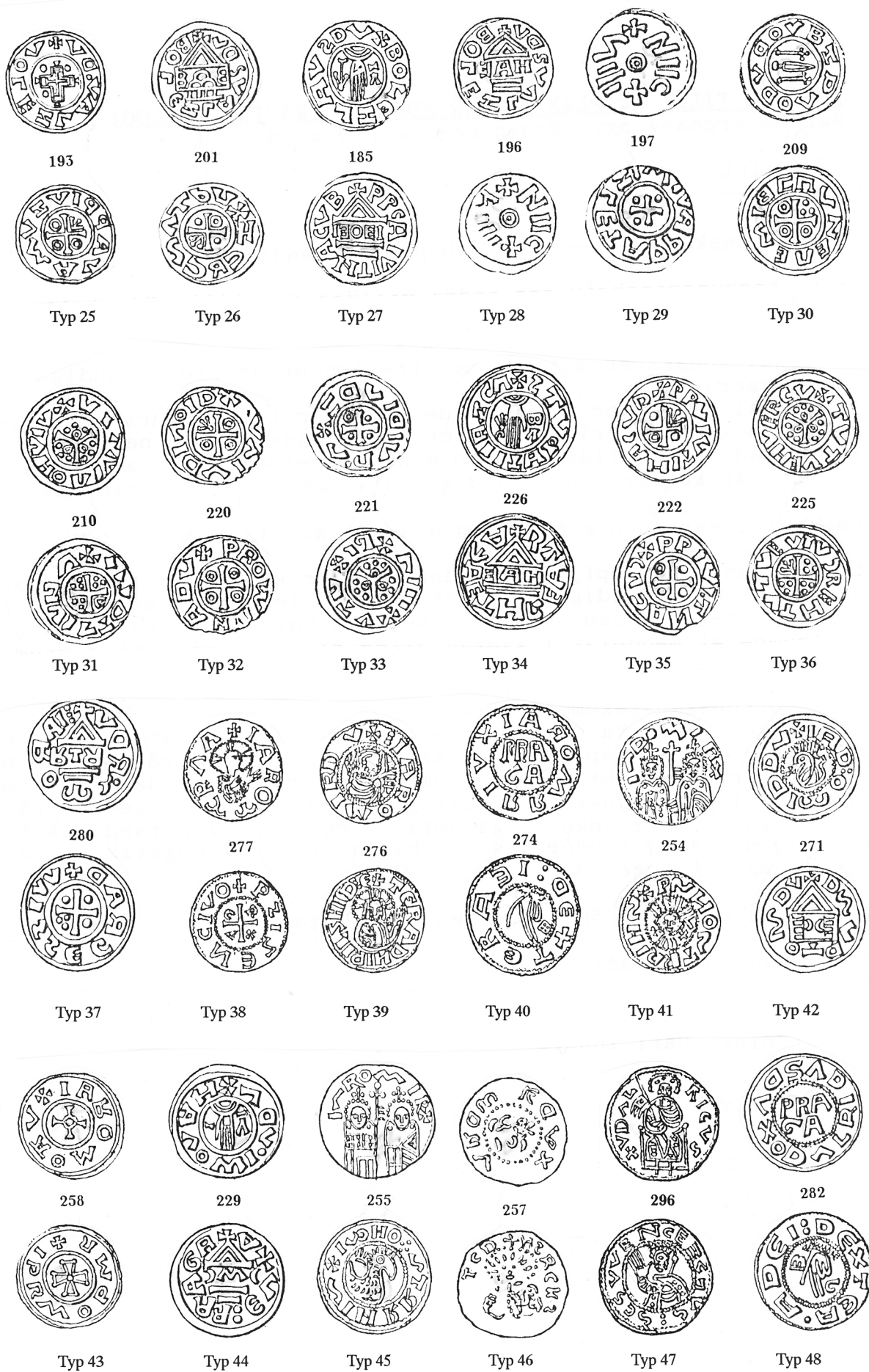
- Cach, F. 1970. *Nejstarsi ceske mince*. Prag.
- CNS: *Corpus Nummorum Saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt*. 1.1-. Stockholm 1975-
- Dvornik, F. 1949. *The making of Central and Eastern Europe*. London.
- Fiala, E. 1895. *Ceske denary*. Prag.
- Hahn, W. 1975. Stempelkritische Bemerkungen zur bayerischen Münzgeschichte an Hand polnischer Schatzfunde des 10. Jahrhunderts. *Wiadomosci Numizmatyczne* XIX, 68-75.
- Hahn, W. 1976. *Moneta Radasponensis*. Würzburg.
- Hahn, W. 1977. Herzog Heinrich II. von Bayern und die Anfänge der böhmischen Münzprägung. *Wiadomosci Numizmatyczne* XXI, 162-167.
- Hatz, G. & Hatz, V. 1973-74. Böhmische Münzen des 10. und 11. Jahrhunderts in Schwedischen Funden. *Numismaticky sbornik* XIII. Prag. s.85-100.
- Hatz, G. 1986. Funde mährischer und böhmischer Münzen des 11. Jahrhunderts in Skandinavien. *Denarova mena na Morave*. Brno. s. 266-277.
- Jonsson, K. 1990. The import of German coins to Denmark and Sweden c. 920-990. *Sigtuna Papers. Proceedings of the Sigtuna symposium on Viking-Age coinage 1-4 June 1989, Commentationes de Nummis Saeculorum IX-XI in Suecia repertis* 6, s.139-143.
- Jonsson, K. 1990. Den äldsta gotländska myntningen, *META* 1990:3, s. 42-53.
- Jonsson, K. *Finds of Viking-Age coins in Sweden, Commentationes de Nummis Saeculorum IX-XI in Suecia repertis*.3 (manuskript)
- Katz, V. 1935. *O chronologii denáru Boleslav I. a Boleslav II.* Prag 1935.
- Kavka, F. 1963. *An outline of Czechoslovak history*. Prag.
- Kluge, B. 1986. Das mährische Münzwesen in der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts. *Denarova mena na Morave*. Brno. s. 205-232.
- Krofta, K 1935. *A short history of Czechoslovakia*. London.
- Suchodolski, S. 1973. Zur Frage der Anfänge der böhmischen Münzprägung. *Numismatický Sborník* XII (1973/74), s. 75-84.
- Malmer, B. 1968. *Mynt och människor*. Uddevalla.
- Wätz, A. 1992. *Vikingatida tyska mynt. En analys av präglingen i Deventer*. C-uppsats. Stockholm.

Muntliga referenser

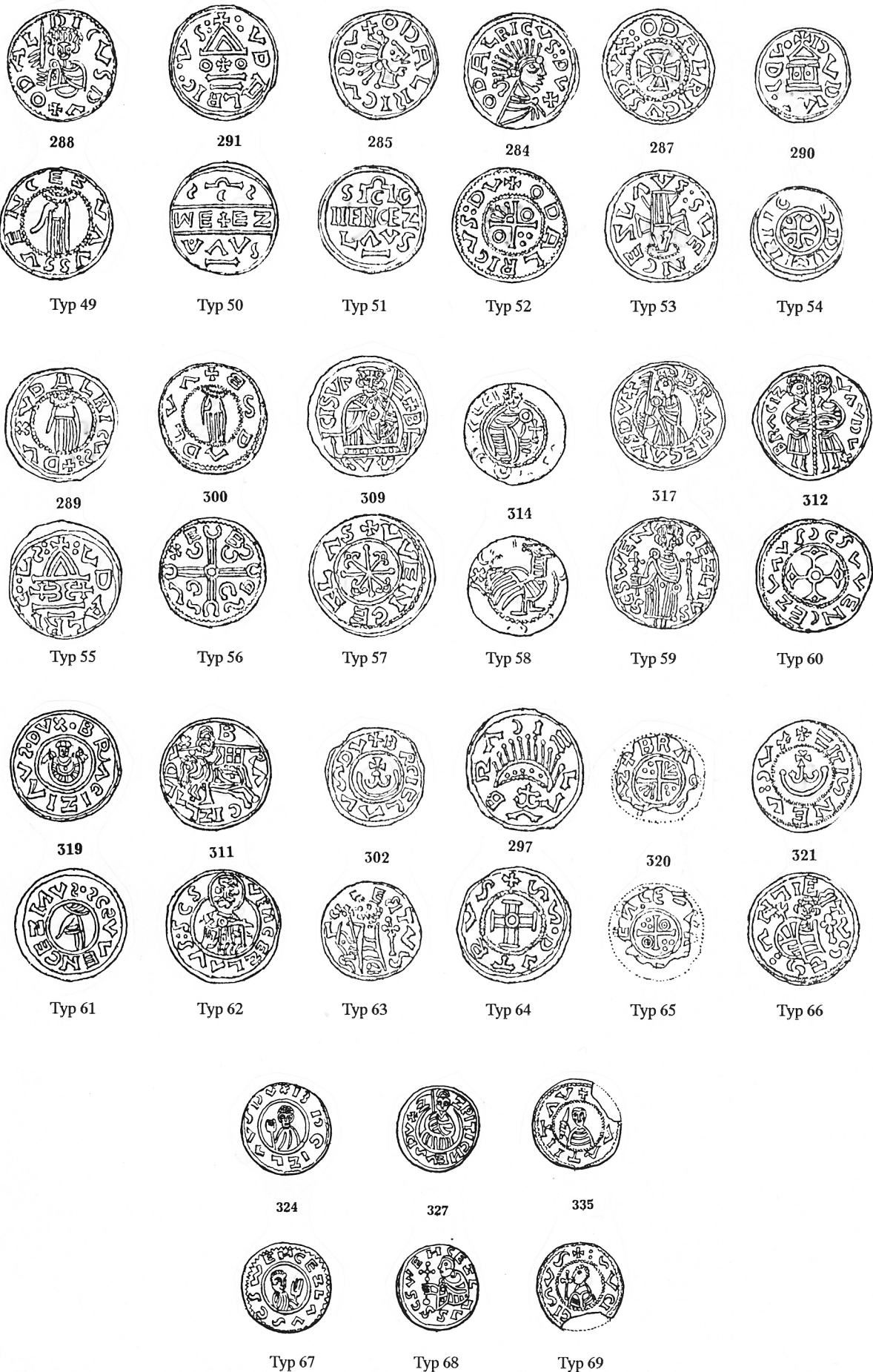
Professor Kenneth Jonsson, Numismatiska forskningsgruppen, Stockholm.
Antikvarie Gert Rispling, Numismatiska forskningsgruppen, Stockholm.

Plansch 1. Boleslav II 967-999 (typ 1-14); Sobeslav 985-995 (15-17); Vojtech 982-997 (18-19); Emma -1005/6 (20); obeständ myntherre? (21-24).

Plansch 2. Boleslav III 999-1002 (25-31); Vladivoj 1002-1003 (32-33); Boleslav Chobry 1003-1004 (34-36); Jaromir 1003, 1004-1012, 1034 (37-46); Oldrich 1012-1034 (47-48)

Plansch 3. Oldrich 012-1034 49-55; Bretislav I 1034-1055 (56-65); Spytihnev II (66); Bretislav I (67); Spytihnev II (68); Vratislav II (69).

